Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 15 (9697) | 1975 чылдың январь 18, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ЭШ БОРИС НИКОЛАЕВИЧ ПОНОМАРЕВКА

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеениң көскү ажылдакчызы силерниң чеден харлаанынар хүнүнде Силерге байыр чедирип тур.

Эргим Борис Николаевич, үр чылдарда чурттаарынарны, быжыг кадыкшылды болгаш совет улустуң чаагай чоруунга, бистиң чуртка коммунизмниң тиилелгезиниң эрге-ажыктарынга улам ыцай үре-түңнелдиг ажылдаарынарны чүректин бүтүү ханызындан Силерге күзеп тур бис.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ | ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ | ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Эш Б. Н. Пономаревка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеениң мурнунга улуг ачы-хавыязы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр чеден харлааны-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандыат, СЭКП ТК-ның секретары эш Борис Николаевич **Пономаревка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры** атты тыпсыр болгаш ону **Ленин** ордени база **«Кадыыр болгаш Маска»** алдын медаль-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. ПОДГОРНЫЙ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 чылдың январь 16.

ДЫШТАНЫР ХҮН

Неделяның ийи дыштаныр хүнү ажылчы чоннарның билиг-мергежил болгаш күш-дамыр өзүлдезинге чаа аргаларны ажыткан. Уран чүүл бөлгүмнеринге, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге киржиринге, уруглар кижизидилгезинче кичээнгей салырына дыка хөй үе бар апарган. Кижиниң хостуг үези солун, утка-шынарлыг эрткенде ол ажылга хей-аът киргеномак-хөглүг келир.

Чылдың кайы-даа үези ойнап хөглээринге, дыштанырына таарымчалыг. Қыжын арыг агаарга хаактап, конькилээрге болгаш турисчи походтар чоруурга дыка-ла эки.

Шын дыштанылга кижиниң амыдыралына кол черни ээлээр. Ол кадыкшылды быжыктырар, бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга дузалаар. Ынчангаш Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннуң дыштанылгазын экижидиринче доктаамал кичээнгейни салып турар.

Ажыл-ишчилерниң кышкы үеде дыштанылгазын эки эрттиреринге таарымчалыг байдалдарны тургузары-биле чер-черде партия, совет, профэвилел организациялары сөөлгү чылдарда хөй ажылды кылган. Республикада хаак баазаларының, катоктарның, спорт залдарының, коньки хаак хөлезилеп алыр пунктуларның саны чыл келген тудум-на көвүдеп турар. Кызылда ажылчы чоннуң кышкы дыштанылгазын организастааны эки. Тайга станцияда, Хербис даанда хаак баазалары, «Хүреш» стадионда каток, элээн каш шайбалыг хоккей ойнаар черлер ажылдап турар. Тайга станциязында хаак баазазы кызылчыларның ынак дыштаныр чери болу берген. Суббота, воскресенье хүннеринде чүгле өг-бүлелер эвес, харын бүдүрүлгелер, организациялар коллективтери организастыы-биле дыштанып турар. Баазада хөлезилеп алырына белеткээн ийи чүс ажыг хаак болгаш хеп үштүр өрээлдер бар, арыг агаарга селгүүстээн соонда чемненир буфет ажылдап турар. Сөөлгү үеде Хербис даанда хаак баазазы ажылдап эгелээн.

Найысылалда дыштаныр хүн штавы элээн каш чылда ажылдап, ажылчы чоннуң дыштанылгазын ажыктыг эрттирер боттуг ажылдарны чорудуп келген. Хоорайны микрорайоннарга үскен, оон төптеринде янзы-бүрү кежээлерни, ужуражылгаларны болгаш өске-даа хемчегларни эрттирип турар. Бүдүрүлгелерде, албан организация черлеринде дыштаныр хүн штабтарын азы ону харыылаар кижилерни тургускан. Олар улустуң дыштанылгазын экижидер хемчегларни ап турар.

Ак-Довуракта, Чадаанада, Хову-Аксында ажылишчилерниң дыштанылгазын экижидиринче угланган хемчегларни база ап турар.

Дыштаныр хүннерде ажылчы чоннуң ортузунга чорудуп турар ажылдың деңнели ам-даа чавыс, утка-шынары куду. организастыы четпес. Районнар төптериниң колдуунда хаак баазалары, катоктар, хаак коньки хөлезилеп алыр черлери чок.

Ажылчы чоннуң дыштаныр хүннерин арыг агаарга эрттирер хемчегларни алыр херек. Чайгаар бүткен доштарны каток кылыр, хаактап болгу дег черлерни шилип алыр аргалар бар. Шагаан-Арыгның чоогунга хаак баазазын ажылдар дугайында чугаа эрткен чылдың күзүнүнден бээр чоруп келген, ол бөгүнге чедир кылдынмаан. Сарыг-Септе хаак хөлезилээр чер четпес ажылдап турар. Шак ындыг чижектерни өске-даа черлерден киирип болур.

Ажылчы чоннуң дыштанылгазын чөп организастаар талазы-биле дыштаныр хүн штабтары чамдык районнар төптеринде ам-даа чок. Сарыг-Сеп—республикада хөй чурттакчылыг суурларның бирээзинда дыштаныр хүн штавын мынчага чедир тургуспаан. Бай-Хаакта дыштаныр хүн штавы бар, ынчалза-даа негелдеге чедир ажылдавайн турар. Культура албан черлериниң ажылын улам идепкейжидип, янзы-бүрү болдуруп, утка-шынарын бедидери кышкы үеде эргежок чугула.

Республикада профэвилелдернин VIII кышкы спартакиадазы чоруп турар. Оон кол сорулгазының бирээзи болза, ажыл-ишчилерниң дыштанылгазын организастаарын экижидери болур. Спартакиаданың бирги ийнги чадаларынга эн-не хөй кижи киржип, ГТО-вуң нормаларын дужаарынга белеткенир, ону дужаар ужурлуг. Ынчангаш профэвилел, спорт организациялары спартакиадазы организастыг эрттиреринче хүн бүрү кичээнгейни салыр херек.

Күш-ажылчы коллектив бистиң ниитилелдиң үндезини. Аңаа кижиниң төлептиг аажы-чаңы, эки шынарлары кижизиттинер. Ындыг болганда коллектив бүрүзү, оон хөй-ниити организациялары, удуртукчулары ажыл-ишчилерниң ортузунга янзы-бүрү хевириниң культура-массалыг ажылдарын, ылаңгыя дыштанылга хүннерин солун, ажыктыг эрттиреринче кичээнгейни угландырары чугула.

Чер-черде партия, совет, профэвилел организациялары дыштаныр хүннерде ажылчы чоннуң дыштанылгазын солун, утка-шынарлыг, организастыг эрттиреринче доктаамал кичээнгей салып болур хемчеглерни баш бурунгаар планнааш, ону амыдыралга боттандырар херек.

Тываның ажылчы чону бүгү совет улус-биле бир дөмей СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Қыйгырыынга харыы кылдыр 1975 чылдың улус ажылагый планын хуусаазындан эрте күүседири база тоску беш чылды чеднишкинниг доозар дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгаш, чер болганда социалистиг чарышты калбарткан күжениишкинниг ажылдап турар. Ынчангаш ажыл-ишчилерниң дыштаныр хүннерде эки дыштанып алырынче сагыш салыры амгы үеде чугула айтырыг болур.

Эки организастаан кышкы дыштанылга —кадыкшыл, дадыгыышкын.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ЧАРЫШТЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профэвилелдериниң область чөвүлели болгаш ВЛКСМ обкому 1975 чылда республиканың үлетпүр болгаш транспорт бүдүрүлгелериниң, тудуг база садыг организацияларының коллективтериниң, коммунал болгаш амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң социалистиг хүлээлгелериниң күүседезиниң түңнелин үндүрген. Ынчангаш аңаа бүдүрүлге, тудуг, транспорт коллективтери болгаш садыг база коммунал болгаш чоннуң амыдырал хандырылга организациялары партияның Қыйгырыынга харылавышаан, социалистиг чарышты улам калбартып тургаш, 1974 чылда улус ажыл-агый планиарын болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге чамдык эки түңнелдерни чедип алганын демдеглээн.

Республиканың үлетпүрү үлетпүр продукциязын сайгарар чыл планын хуусаа бетинде декабрь 24-те болгаш ону бүдүреринің планын декабрь 26-да күүседипкен. Ону сайгарарының планын 103,1 хуу, бүдүрүп үндүрери—102,4 хуу болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы—102 хуу күүсеттинген. Өзүлдениң темпизи ооц мурнунда чылга деңнээрге тус-тузунда 7,4 хуу, 7,9 база 7,9 хуу болган. Доктааттыган пландан ажыр 3 миллион рубльдің продукциязын сайгарган. Чүк сөөртүрүнүң, коммунал болгаш чоннуң амыдырал хандырылгазының база бараан саарылгазының планнарын күүсеткен.

Ооц-биле чергелештир чамдык коллективтер социалистиг хүлээлгелерни күүсетпээн. Ынчангаш ниити республикага үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли хүлээлгеде 10,1 хуу кылдыр көрүүнген турда, ону 7,9 хуу көвүдеткен. Керээлиг аргабиле кылыр тудуг-монтаж ажылдарының планы күүсеттинмээн, 3,6 миллион рубль капитал салыышкынын чедир шиңгээдип албаан болгаш 1974 чылда 6,4 муң дөрбелчин метр турталга шөлүн чедир ажылалга киирбээн.

Планнарны болгаш социалистиг хүлээлгени боттандырар талазы-биле «Тудуг кезектери» комбинады (директору К. С. Чащухин, парторганизация секретары В. А. Митин, местком даргазы В. М. Зуев, комсомол комитединиң секретары А. А. Дамдын), «Тыва тудуг» трези (эргелекчизи Ч. Б. Ондар, партком секретары В. К. Казак, профэвилелиниң тудуг комитединиң даргазы В. К. Куцын, комсомол организациязының секретары П. Д. Мальцев), Шагаан-Арыг АТБ-зи (директору Г. Л. Иродов, парторганизация секретары Г. Т. Попов, местком даргазы Т. Т. Шабалин, комсомол организациязының секретары С. А. Елембаев), Чөөн-Хемчик райпозу (даргазы Д. Н. Сат, парторганизация секретары М. М. Ветошенкова), Самагалдайның амыдырал хандырылга комбинады (директору О. М. Тоюндуп) болгаш өске-даа коллективтер дыка хожудап турар.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профэвилелдериниң область чөвүлели болгаш ВЛКСМ обкому социалистиг чарыштың түңнелдерин чугаалажып көргеш, 1974 чылдың социалистиг чарыжының тиилекчилери деп санааш, шилчиир Қызыл туктарны, I чергениң дипломнарын база 1000 рубль акша шаңналдарын тыпсырлар болза:

Үлетпүр бүдүрүлгелерден — **Терлиг-Хаяның мөңгүн суу бүдүрүлгезинге** (директору А. И. Боев, партия организациязының секретары А. И. Чудаева, местком даргазы В. И. Белоусов, комсомол организациязының секретары Г. Н. Тютюнников). Бо коллектив ниити продукция бүдүрүп үндүрер планын 112,7 хуу сайгарарын—105,8 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын 112,7 хуу күүсеткен, өзүлденің темпизи ооц мурнундагы чылдың бо үезинге деңнээрге тус-тузунда 27,6 хуу, 17,7 база 23,1 хуу болган.

Тудуг организацияларының коллективтеринден **«Восток сантехмонтаж» трестиң тудуг-монтаж эргелелинге** (начальниги П. М. Репников, партбөлүктүң секретары Я. У. Савкин, местком даргазы Л. Н. Осипов, комсомол организациязының секретары Е. А. Самороков). Бо коллектив чыл планын 109,9 хуу күүседип, керээлиг ажылдарның темпилериниң хемчээлин 18 база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 2,4 хуугa өстүрүп чедип алган, бот-үнени 52 муң рубльге чиигеткен болгаш шалын фондузундан 30 муң рубльди камнап алган.

Садыг организацияларындан **—Барыын-Хемчик райпозунуң коллективинге** (даргазы И. С. Попов, партия эге организациязының секретары П. С. Иконников, местком даргазы Р. А. Любович, комсомол организациязының секретары И. Г. Хазипова). Райпо үүрмектеп садар баразын саарылгазының планын 101,5 хуу, оон иштинде бодунуң продукциязын сайгарарын 104,6 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн—107,2 хуу, орулгалының—102,8 хуу күүсеткен.

Коммунал болгаш чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериндеН **Тыва коммунэнерго коллективинге** (директору Н. Н. Чуманов, партия организациязының секретары В. Н. Болотников, местком даргазы В. И. Лавейкин, комсомол организациязының секретары И. А. Гатилов). Коллектив ачы-дуза чедирери сайгарар талазы-биле социалистиг хүлээлгезин 102, 9 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн —107,6 хуу, орулганың планын 121 хуу күүсеткен.

1974 чылдың социалистиг чарыжының түңнелдериниң талазы-биле үйнги черни алган болгаш II чергениң дипломнарын болгаш 800 рубльдің шаңналын тыпсырлар болза:

Үлетпүр бүдүрүлгелерден — **«Тыва даг-дүгү» комбинаттың** коллективинге (директор В. А. Ухов, партком секретары Д. И. Саавильный, профэвилелиниң каттышкан комитединиң даргазы Д. К. Дуктен-оол, комсомол организациязының секретары Б. А. Кучереико), ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң планын 103,7 хуу, сайгарылганын — 101,7, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 103,3 хуу күүседип, эрткен чылдың чогуур үезинге деңнээрге, өзүлденің темпизин тус-тузунда 9,6, 6,4 болгаш 12,2 хуу улгаттырып, пландан ажыр 53 муң рубль орулганы алган;

транспорт бүдүрүлгелериндеН — **«Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазының** коллективинге (начальниги Р. К. Ахмедзянов, парторганизация секретары А. Ф. Апин, местком даргазы В. Н. Дурнев, ВЛКСМ комитединиң секретары А. И. Попик). Ол коллектив чүк сөөртүр планы — 113,6, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 108,4 хуу күүсеткеш, чүк сөөртүрүнүң бот-үнезинің чиигээрин хандырган болгаш пландан ажыр 10,5 муң рубль орулганы алган;

тудуг организацияларындан — **«Сибэнерготудуг» трестиң «ЦЭС-тудугнуң»** тудуг-эргелелиниң коллективинге (начальниги А. А. Дремов, партия организациязының секретары В. Ф. Захарова, постройком даргазы Л. П. Жаркова, ВЛКСМ комитединиң секретары В. Н. Осипова). Чыл планын 124,7 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарының темпизин 8,7 хуу болурун чедип алган, пландан ажыр 82 муң рубль орулганы алган болгаш ажыл төлевириниң 3,5 муң рубль фондузун хамнап шыдаан;

садыг организацияларындан — **«УТКА' 25 чылы» совхозтуң ажылчыннар кооперациязының** коллективинге (даргазы Г. П. Попов, местком даргазы А. Я. Маага). Ол коллектив үүрмектеп садар баразын саарылгазының планын 106,7 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 106,7, орулгаларының — 108,6 хуу күүсеткен;

чоннуң коммунал болгаш амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериндеН — **Хову-Аксының амыдырал хандырылга комбинадының** коллективинге (директору А. К. Ситкова, местком даргазы Р. Я. Лодякова, комсомол организациязының секретары Л. Н. Катытина). Ол коллектив ачы-дуза чедиреринің сайгарылга планын 104,3 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн планын — 112,7 хуу күүсеткен;

Үшкү черни, III чергениң дипломнарын болгаш 500—500 рубль акша шаңналын тыпсыр черлер:

үлетпүр бүдүрүлгелерден — **Тыва электри четкилериниң** коллективинге (директору С. И. Дьяченко, партия организациязының секретары Н. Д. Лавейкина, местком даргазы Т. Г. Шапочкина, комсомол организациязының секретары Т. Г. Степанов). Коллектив продукция бүдүрүп үндүрер планын 108,1 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 108,5 хуу күүседип, өзүлде темпизин тус-тузунда 17 болгаш 8,1 хуу кылдыр хандырган болгаш пландан ажыр 25 муң рубль орулганы алган;

транспорт организацияларындан — **«Красноярск тудуг транс» трестиң № 12 автобаазазының** коллективинге (начальниги К. Г. Ванюков, парторганизация секретары И. И. Новиков, местком даргазы Т. Г. Созинова, ВЛКСМ комитединиң секретары В. В. Гривин). Чүк сөөртүр планы 102,4, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 100,3 хуу күүседип, чүк сөөртүрүнүң бот үнезинің чиигээрин хандырган болгаш пландан ажыр 8,2 муң рубль орулганы алган;

тудуг организацияларындан — **«Тыва тудуг» трестиң «Востоксантехмонтажының КМК** коллективинге (начальниги Л. И. Қашавцев, парторганизация секретары А. И. Челушкин, постройком даргазы Т. В. Килика, ВЛКСМ комитединиң секретары А. А. Эглит). Ол коллектив чыл планын 100,2 хуу күүсеткен, керээлиг ажылдар темпизиниң өзүлдезин 14 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн — 11,8 хуу болурун чедип ап, ажылдың бот-үнезин 20 муң рубльге чиигеткеш, ажыл төлевириниң 9,1 муң рубль фондузун камнап алган;

садыг организацияларындан — **Каа-Хем райпозунуң** коллективинге (даргазы А. Г. Переслороннин, партия эге организациязының секретары эш Семочкина, местком даргазы А. И. Петухова, комсомол организациязының секретары Л. П. Усанова). Райпо коллективи үүрмектеп садар баразын саарылгазының планын 100,3 хуу, оон иштинде бодунуң продукциязын саарарының планын — 103,1 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн — 100,9 болгаш орулгалар планын — 103 хуу күүсеткен.

Коммунал болгаш чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериндеН — **чагыг ёзугаар хеп даарап, септээр даарамылга фабриказының** коллективинге (директору Т. М. Мордвинкова, партия эге организациязының секретары Н. И. Кураева, местком даргазы Н. С. Печугина, комсомол организациязының секретары П. И. Ванна). Фабрика ачы-дуза чедиреринің социалистиг хүлээлгезин 104,2 хуу, ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн — 111,2 болгаш орулганының — 144,4 хуу күүсеткен.

«Каа-Хем» хөмүр-даш разрезинин, хлеб продуктуларын Қызылда сайгарылга баазазының, Қызыл-садыгның, совхозтар каттыжышкынының автобаазазының, 3-кү АТБ-нин болгаш «Водоканал» эргелелиниң коллективтериниң эки ажылдаанын болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедишкинниг күүсеткенин база демдеглээн.

О. Щ. Хунаны «Күш-ажылдың хоочуну» медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Партия, совет болгаш профэвилел органнарынга үр чылдарда ак сеткилдиг ажылдааны дээш база пенсия назыны чеде бергени-биле холбаштыр «Алдан-Маадыр» совхозта ажылчын комитединиң даргазы Ооржак Шир-оолович Хунаны **«Күш-ажылдың хоочуну»** медаль-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Қызыл хоорай,
1975 чылдың январь 17.

Австралияның Премьер-министри чорупкан

Январь 16-да Австралияның Премьер-министри Эдвард Гоф Уитлем кадайы-биле кады Москвадан чорупканнар. Совет чазактың чалааның ёзугаар ССРЭ-ге албанның аян-чоруун ол кылган.

Австралияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктарын аскан Внуково аэродромунга Премьер-министрни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы К. Т. Мазуров, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. А. Кириллин, ССРЭ-ниң министрлери Б. Ф. Братченко, Т. Б. Гуженко, В. П. Елютин, А. А. Ишков, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министринин бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, Моссовет күүскомунуң даргазы В. Ф. Промыслов, ССРЭ-ниң элчини А. В. Басов, албанның өске-даа кижилери үдээннер.

Үдекчилерниң аразында Австралияның ССРЭ-де элчини Дж. Плимсол база турган.

Ужудуушкун шолүнге хүндүлел таныылын тургускан болгаш Австралияның база Совет Эвилелиниң гимнерин күүсеткен.

А. Н. Косыгин биле Э. Г. Уитлем чыскаалда совет дайынчыларны эргип көргеннер.

Хүндүлүг аалчыны найысылалдың ажылчы чоннарының төлөдекчилери база үдээн.

Мотоциклчилерниң хүндүлүг үеделгези-биле шуушкан машиналарны эргеки Москва кудумчуларынга Австралияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктарын, байыр чедирген транспарантыларны аскан турган.

Австралияның Премьер-министри-биле кады ону ССРЭ-ге үдеп келген күрүне ажылдакчылары база чорупканнар.

(СЭТА).

«САЛЮТ-4»: ПРОГРАММА ЁЗУГААР АЖЫЛ

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Космонавтар Алексей Губарев биле Георгий Гречко январь 16-да орбитаның эртем станциязы «Салют-4»-ке бешки ажыл хүнүнүң үезинде эртем-техниктиг шинчилелдерниң эвлелиг ажылдарын кылганнар.

Чер кырының аппаратуразының четпезин хүн хереліниң күштелиишкининиң болгаш электромагниттиг херел кавызының талазынга черниң ионосферазының физиктиг бүдүзүн шинчилээриниң дуржулгаларын станцияда кылып эгелээн.

Хүн телесковунуң ажылдаарын шенээн, ультрафиолеттиг херелдерге хүннүң күштүг салдарын тодарадыр спектрографтың ажылының түңнелдерин алган.

Орбита станциязында эптеп тургускан эртем аппаратуралары-ның аразында ийи рентген телескову бар. Ужудуушкуннуң программазын ёзугаар ол телескоптарның бирээзиниң дузазы-биле дээр бүдүмелериниң рентген херелериниң чалгыларын хемчээн, тодараткан.

Космонавтар Черниң кырында атмосфераны улам тодаргай шинчилеп, ханы көөр соруулга-биле оон температуразын, а ол ышкаш газ-хейниң болгаш плазманың тургузуг байдалын хемчээгеннер.

Медицина дуржулгаларының программазын ёзугаар кылымал базыышкынныг мергежилгелерни болгаш тускай хептерниң дузазы-биле чүрек-дамыр системазын шинчилеп көөрүн үргүлчүлээн.

Станцияның системалары чогумчалыг ажылдап турар. Эштер Губарев биле Гречковуң кадыының байдалы эки. «Салют-4» станцияда шинчилел ажылдары үргүлчүлевишаан.

Бүгү күш-биле ажылдаар

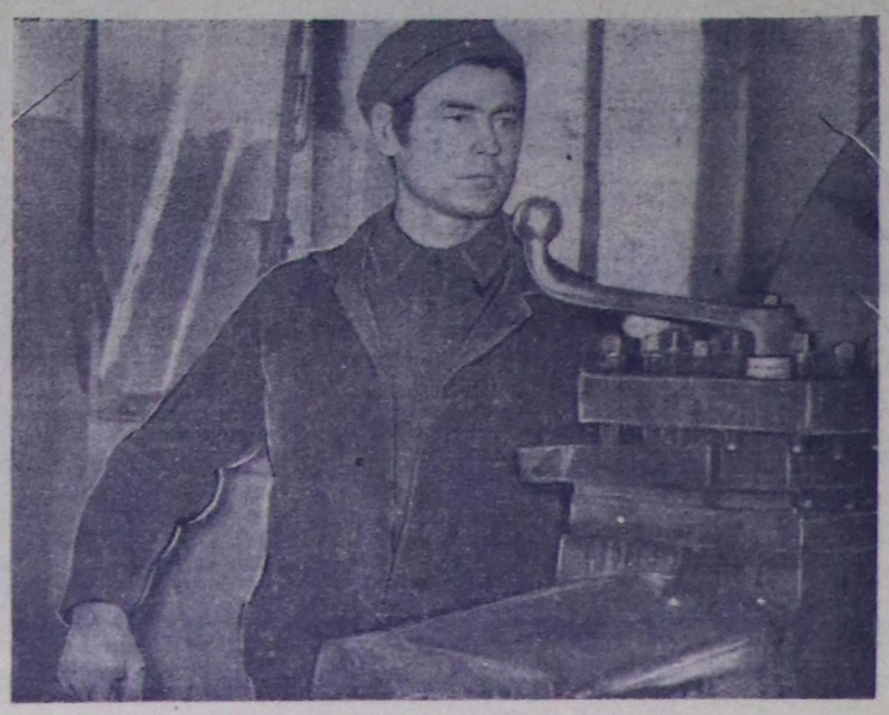

«Тыва кобальт» комбинаттың септелге цехиниң коллективи СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Қыйгырыы-биле тамышкаш, чаа чылда алдынган социалистиг хүлээлгелерни чүгле доддур эвес, харын ажыр күүседир дээш бүгү күштү үндүрүп ажылдаарын шиитпирлээн. Ол коллективте слесарь, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Алексей Ефимович Наумов аңаа үндезилээш, ажылдап киришкен. Ол ам онгу беш чылдың үлүүнде ажылдап турар. Муриакчы ажылчын боорундан ацгыда, ол—чаартыкчыларның бирээзи. Оон саналыга үндезилээш, бүдүрүлгеде боттандырган чамдык чаартылгалар ында ажылдың техниказын айыл чок болдурарына болгаш бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг идигин берген.

ЧУРУҚТА: А. Е. Наумовтуң ажылдап турары.

М. ХЕНЧЕ-КАРАНЫҢ фотозу.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБААР

Политөөредилге чоруп тур

— Бөгүн бистің сески кичээливис. Мурнундағы ышкаш база-ла эткен теманы катаптаарындан эгелээлинер. Ооң соонда чаа теманы тайылбырлаар мен—деп, пропагандист В. Сүгдүр кичээлин эгелеп тура, чугаалады.

Кичээл эртип турар кызыл бүлүүнүң таарымчалыы хөлчок, Чылыг, чырык сайгылгаанарлыг. Өрээлдің дерилге, шимеллези черле чараш. Тудуг ыяжы белеткээр пунктуга тывыскан районнуң шилчир Кызыл тугун ында тургускан. Ооң чанында шилдиг витринада Тываның 30 чыл ооында Шуурмактың ажылчын коллективинин шаңнатканы республиканың Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии, билдингир, тода тайылбырлаан.

Кичээлдің бир онзагай үүлү—ооң ажык болганы. Бөгүн мыйда аалчылар — Самагалдайның чамдык бүдүрүлге, тудуг организацияларында партия организацияларының секретарьлары, ол черлерде экономиктиг өөредилге чорудуп турар пропагандистер, экономиктиг болгаш политиктиг өөредилге талазы-биле район чөвүлелиниң кежигүннери келген. Олар бүдүрүлгенин цехтери-биле таныжып, хөй-ниити организацияларның ажылынга партийжи удуртулганы экижидери, оларны дамчыштыр чон-биле ажыллаарга, ажыл-агыйга, корум-чурум камгалалынга кайы-хире көскү чедиишкиннерлиг болуруп сонуургаанар.

Кичээл соонда ооң сайгарылгазы болгаш пропагандистернің аразында арга-дуржулга солчулгазы болган.

— Силерниинге бодаарга, бистің кичээллеп турар черивис арай пат — деп пропагандист Ч. Шулуу-Маадыр чугаалаан.—Өөренир черниң чылыг, чырык, эптиг, стол, сандайлыг боору эки болгай. Политэкономия башкылап тур мен. Кичээлдер үзүлбээн, ында орук-бүдүрүлге участогунда партия организациязының секретарь эш Оюн биске эки дузалап, өөредилгеже сагыш салып турар кижи. Бөгүнгү олурушканывыс кичээл сорулгазын чедип алган деп бодап тур мен. Пропагандистің тайылбырлаары-даа, дыңнакчыларын харыылары-даа багай эвес-тир. Эң ылаңгыя бо бүдүрүлгенің ажылы-биле өөредилгени холбап турары черле эки-дир. Бодум дуржулгамга даянгаш, чамдык мындыг үүлүдерни сүмелекседи. Дыңнакчы бүрүзү конспектилиг турарын чедип алза эки ышкаш: көөрүмге, чамдык эштер чүве бижиивейн орар-дыр. Материалды шиңгээдип алырынга конспектилер херек аппар болгай. Оон ангыды, мен база келир кичээлге харыылаар айтырыгларны чогум үүже кол кичээнгей угландырарын дыңнадым каап турар кижи мен.

Хөй чылдарда пропагандистер келген Д. Оюн-Бартан мындыг үүлдерге доктааган:

— Чылдагаанныг үш кижиден өске он беш дыңнакчы чогуур шагында кичээлдеп эгелей бергени менээ таарыштыр. Кандыг-даа ажылга сагыргачурум чугула болгай. Партия организациязы, пунктунуң удуртулгазы өөредилгеги экижидер дээш тус-тус кижилер-биле ажыллап турары моон илдең-дир. Мен бодаарымга, теманы бижиткеш, айтырыгларны адап бээрге база эки, ынчан билигер системалыг болур. Мээң үргүлүү кылыр мындыг үүлүм бар, ону пропагандист үү деп көөр ирги? Кичээл эгезинде каш минута иштинде делегейде, чуртта болган чаа-чаа үүлдерни кысказы-биле дыңнакчыларга чугаалап бээр болгаш партияның, чазактың чаа доктаал шиитпирлерин таныштырып турар мен. А конспектилерни кичээл санында хынап турза эки.

— Пропагандистің кичээлди эрттиргенин эки деп бодап тур мен—деп, методиктиг чөвүлел кежигүнү Б. Шыырап демдеглээн.— Ынчалза-даа эштериң чугаалап турары чөптүг: чамдык четнестер бар. Чижээ, дыңнакчылардан айтырыглар дижик, бодаарымга, олар ниити-дир, оларны бир теманы тодаргай сайгарар сорулгалыг салза эки болгу дег. Азы онаалга бээри. Мында ыяапла литератураны айтыр, чугаалдар, документилер, кайын, чүүү тып ап болуруп тодаардыр. Ол ышкаш кайы-бир экономиктиг айтырыгга хамаарыштыр дыңнакчыларга тускай онаалга даалгаш чүге берип болбазыл? Чижээ, чазаныр цехтің ажылын кайы-бир талазы-биле анализтээр дээш ышкаш. Көргүзүг материалдарын, пропаганданың техниктиг херекселлерин үргүлүү ажыглаарга кичээлдің дээштинге салдар чедирер болгай.

Ажык кичээлдің, дуржулга солчуушкунунуң түңнелин үндүрүп тура, партия райкомунуң ийги секретары С. Куулар өөредилге-биле бүдүрүлгенің сырый холбаалыг болуруңга доктаап, социалистиг чарышты организастап турарында четнестер барын чугаалаан.

Пропагандист В. Сүгдүр, партия организациязының секретары И. Баа-Хөө эштериң үнелиг арга-сүмезинге өөрүп четтиргенин илереткеннер. Мындыг дуржулга солчуушкунун, ажык, хыналда азы көргүзүг кичээлдерни үргүлүү эрттирип турары кончуг ажыктыг деп ийити түңнелге ол ужуражышкынның киржикчилери келген.

А. ДЕМБРЕЛЬ.

САЙГАРЫЛГА

мурнакчыларың чуруктары, күш-ажылчы көргүзүглер стендилери. Партбюроның, комсомол организацияларының планнары. Республикада, чуртта делегейде сөөлүү үеде болган онзагай болуушкуннар дугайында солунларга бижээн материалдарны аскан. Солунларны чыскаай салгылаан. Плакаттар, чуруктар... Бо бүгүнү ак ханаларда, самбыраларда, тускай чинге ыыштарда кончуг шевергин чуруп, бижээн.

— **Баштайгы** айтырыг: продукцияның шынарының дугайында кым харыылаксан тур —деп, пропагандист кичээлин уламчылады.

Цех начальниги В. Даваа харыыны берип тура, колдуунда бүдүрүлгенин бодунга хамаарышкан үүлдерни хөй чугаалады. Ылангыя ыяш ажылгый черлериниң берип турар участоктарында тудуг материалдарының багай болгуларын, ол ышкаш пилорамадан үнген материалдарның шынарын экижидериниң дугайында чугаалаан. Дараазында салдынган айтырыгларга дыңнакчылар К. Дугарин, М. Шишкина, С. Каткова, Д. Белоус олар база-ла эки харыылаалыылар.

Шуурмактың тудуг ыяжы белеткээр пунктузунуң ортумак звено удуртукчуларының экономиктиг билигларинің үндезиннерин өөренип турар школазының бир кичээли ынчаар эткен.

Чаа теманы пропагандист

КАРАК-БИЛЕ КӨРГЕШ

Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозта партия эге организацияларында болгаш ооң партбөлүктеринде политиктиг өөредилге багай эвес чоруп турар. Өөрензе чогуур коммунистерни, комсомолчуларны болгаш өске-даа активтерни ында хаара тутканы.

Неделяның, понедельник хүнүн бо совхозтуң салбыр, школа бүрүзүнде чүгле политөөредилге хүнү кылдыр доктааткан. Совхозтуң кайда-даа политкичээлдеринге чүгле бердинген материалдарны, темаларны өөредири-биле кызыгаарлаттынмайн, көргүзүг материалдарын, плакаттарны, диафильмнерни ажыглап турар. Борта чүгле совхозта бар турар көргүзүглерни эвес, а харын пропагандистерниң боттарының чуруп, бижип көргүскени плакаттарны база ажыглаар.

Ооң чижээнге, совхозтуң төвүнде марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир, эртемниг коммунизмниң школаларының дыңнакчыларын айтып болур. Олар катчыл алгаш, Суг-Аксы ортумак школада политөөредилгеге ажыглаар киноларны көрүп турар.

Ол ышкаш «ССРЭ-ге 1917—1940 чылдарда культура революциязының тургузуушкуну», «Империализм — капитализмниң сөөлгү чадазы» болгаш «Социализмниң фундаментизин тургусканы» деп үш кезек киножурналдарны көрдүвүс. Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир школада 16 кижи өөренип турар. Пропагандистер Ондар Каң-оол, Николай Очур-оол, Ондар Бавуужап, Александра Донгак олар Суг-Аксы ортумак школаның көргүзүг материалдарындан кинофильмнерни, плакаттарны, көргүзүглерни болгаш карталарны кичээлдеринге үргүлчү ажыглап келген. Олар көргүзүг материалдарын боттары шилип алгаш, оларны дыңнакчыларга көргүзүп, оларның билиин быжыглаар дээш ажыглап турарлар.

Кичээл эгелээр мурнунда политинформацияны кылып турар бис. Суг-Аксы ортумак школаның башкылары Куулар Мөңгүн-оол, Виктор Монгуш олар дыңнакчыларга кинофильмнерни үндүрүп берип, кол утказын микрофон-биле тывалап чугаалап берип турарлар. Ол ышкаш пропагандистер боттары база кинофильмниң утказын чугаалап, өөренген материал-биле холбаазын тайылбырлап турар. Дыңнакчылар М. Монгуш, З. Куулар, О. Ондар, О. Монгуш, Б. Ховаалыг болгаш өскелер-даа кичээл үспейн, эки өөренип турарлар.

Б. САТ,

марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир школаның дыңнакчызы.

АРГА-ХЕВИРЛЕРНИ САЙЗЫРАҢГАЙЖЫДАР

Кызыл хоорайның ажылчы чоннары партияның XXIV съездиниң ажылдап кылганы социал-экономиктиг хөгжүлденің программазын амыдыралга боттандырар дээш чуткулдуг ажылдап турар. Үлеттүрүүн, тудугнун, транспорттун, ол ышкаш өдээ ажылагыйның болгаш өске-даа адырларның талазы-биле эткен чылгы чедиишкиннер эвээш эвес.

СЭКП ТК-ның декабрь (1974 ч). Пленумунуң шиитпирлерин болгаш партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыын кызылчылар ханы чүүлдүгээнүүшкүн-биле таныткан дээрзин хоорайның партия активинин хуралында «Идеология кадрларын шилиир болгаш кижизидер талазы-биле Белоруссияның партия организациязының ажылының дугайында СЭКП ТК-ның доктаалы болгаш хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында» илеткелинге партия хооркомунуң ийити секретары С. М. Кудажи демдеглээн.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези болгаш идеология айтырыглары партия организацияларының кичээнгейинин төвүнде доктаамал туруп келген. Кадрларны шилип алыры, оларның кижизидилгезин болгаш ажылга харыысалгазын бедидер талазы-биле СЭКП Кызыл хооркому улуг ажылды чорудуп турар, лекторларнын, пропагандистерниң, политинформаторларның хөй санныг отряды политиктиг ажылды калбарткан. Политиктиг өөредилгени удуртуп турар пропагандистерниң эртембилин ханы, дуржулгазы улуг.

Найысылалдың хөй-хөй партия организацияларында коммунистернің болгаш комсомолчуларның өөредилгезин организастап турар. Оларның чижээнге хоорайның харылзаа белдири, республика эмнелгези, 14-кү механизация эргелери, № 1 АТБ дээш өске-даа коллективтерни адап болур. «Тудуг кезектери» комбинат, Кызыл-садыг, анныыр ажыл-агый эргелери, филармония ышкаш чамдык коллективтиниң партия организациялары политиктиг өөредилге айтырымын багай удуртуп турар.

Идеология ажылында кол черни ооң арга-хевирлерин сайзырангайжыдары болгаш дээштин өөлээр ужуруг. Найысылалдың партия организациязында четчир санныг күштер бар, арга-дуржулга база эвээш эвес. Хоорайның культура албан черлери чөп ортузунга масса-политиктиг ажылдың төвү болу берген. Ынчалза-даа чоннуң чурттап турар черинин аайы-биле ажыл четпес, чамдык культура одаглары чоннуң культурлуг дыштанылгазының ёзулуг төвү бооп шыдавайн турарын илеткелчи айыткан. Хооркүүскомнуң культура килдизи (эргелекчизи Е. Х. Хайманов) кадрларны шилип алырда чүгле «чирик дугладыр» хөөн-биле чорудуп турары четпес. Эң эки совет фильмнерни пропагандалаарын кинотеатрлар ам-даа чедип албаан. Чаа совет ёзулал-чаңылдарны калбаа-биле нептеретпейн турар.

Найысылалдың харылзаа белдиринде партия организациязының секретары Р. С. Макаренконуң санал-ында кол черни ук коллективте кижилер-биле ажылды канчаар организастааны өөлээн. Моон мурнунда карылгалыг бүдүрүлге турганындан ам байдал өкижээн. Ооң чылдагааны үүдел? Күш-ажылды организастаарын экижидеринче сагыш салдынган. Ажылчын хуралдарның кижизидикчи ролю бедээн. Четпестерни чайладырының оруктарын дилеп тыварынче кижи бүрүзүнүң сонуургалы улуг. Дагдыныкылар шимчээшкини бо коллективте көскү черни эелей берген. Күш-ажылчы коллективтин кежигүнериниң өөредилгези, билиин бедидери дээш партия организациязы улуг ажылды чорудуп турар. Мында идей-кижизидилгелиг ажылдың дээштин тодаргай-дыр.

Партияга болгаш совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыын кара-хаакчылар бедик көдүрлүүшкүн-биле уткаанын совхозта партком секретары А. С. Маадыров активке дыңнаткан. Экономиктиг болгаш зооветеринарлыг өөредилгени организастааны эки. Чон ортузунга лекция пропагандазын таарымчалыг чорудуп турар. Малчыннарже үнүүшкүннерни организастап, оларга бүгү талалыг дузаны көргүзүп келген.

Чоннуң дыштанылгазын таарымчалыг организастаары «Кара-Хаак» совхозта кошкак тургустунган. Культура одагларынга ажылдаар кадрларны шилип алырында четпестер амдаа үргүлчүлевишаан.

ВЛКСМ Кызыл хооркомунуң бирги секретары Е. Л. Воронцов бодунуң санал-ынга «Аныяк кижи бүрүзүнге—ортумак эртем» деп лозунгуну амыдыралда канчаар боттанып турарынга доктааган. Найысылал Кызылда барык 2,5 мун хире аныяк кижилер ниити ортумак эртемни чедип албаан. Тус-тус бүдүрүлгелерден хөй санныг аныяктар кежээки өөредилгени дамчыштыр ниити ортумак эртемни чедип ап турза-даа, ук ажылда четпестер кончуг хөй. Биреэде, аныяктарны өөредириниң улус ажыл-агый планы күүсеттинмейн турар. Чамдык партия организациялары өөретсе чогуур аныяктарны хайгааралга албайн келген. 1975 чылдың январьда школага өөреникчилер хүлээп алырының планы үстүрүнүң кырында турар. Ынчангаш сорулга чүл дээрге улуг бүдүрүлгелерниң, албан организацияларының партия организациялары 1975 чылда ап турар социалистиг хүлээлгелери-биле кады аныяктарның өөредилгезин бирги чергениң айтырыы кылдыр көөру чугула.

Кызыл хооркүүскомнуң иштики херектер килдизинин начальниги Е. Ф. Ключников хөй-ниитиниң корум-чурум камгалалынга хамаарышкан үүлдерни чугаалаан. Арагадарыже хандыкшыыр таварылгалар хоорайда база бар. Ылангыя чамдык бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарының, оон туржук инженер-техниктиг ажылдакчыларының аразында безин күш-ажылдың сагылгачурумун үрээр таварылгалар бар.

Хоорайга ниитиниң корум-чурумун улам быжыглаары-биле үш кезек черде даяныр пунктуларны тургускан. Өске хоорайларга бодаарга арга-дуржулга эвээш, ажыл-херектің чаа-ла эгези салдынып турар. Бо ажылга калбак хөй-ниитиниң киржилгези кончуг улуг болур ужурлуг. Тус-туе партия организациялары даяныр пунктуларның ажылынга доктаамал дузаны көргүзер апаар. «Берге» уруглар болгаш чамдык өг-бүлелерни базаында кичээнгейге алган.

Кызыл хооркүүскомнуң улус өөредилге килдизиниң эргелекчизи З. Ф. Борисова бодунуң санал-ынга школа биле бүдүрүлге черлериниң, хөй-ниитиниң харылзаазынга доктааган. Уруглар кижизидилгезинге школадан ангыда өг-бүленің долгандыр турар кижилерниң салдары улуг. Хоорайда дыка хөй бүдүрүлгелер школа коллективтеринге боттуг дузаны көргүзүп, үлегерлиг шефчилер болуп берген. Оон чижээнге № 14 механизация эргелери, № 1 АТБ. Коммунал ажыл-агый министерствозунуң АТБ-зи дээш өске-даа коллективтер кирер. Ындыг болза-даа шефтээшкиниң массалыг болуру чедип алдынмаан ийикпе азы бо ажылда ёзу барымдаалаан чорук ам-даа хөй.

Бүгү-ниити ортумак өөредилгеже шилчилгени боттандырарынга аныяктарның кёжээки өөредилгези база бир кол черни эелээр турбуже, найысылалда бо талазы-биле ажыл-херек багай чоруп турарын эш Борисова сагыш човаашкын-биле демдеглээн. Ажылчын аныяктарны өөредириниң айтырыын найысылалдың бүдүрүлге, албан организация черлери багай шиитпирлеп турар. ВЛКСМ Кызыл хооркому, хоороно, бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары, ында партия организациялары тургустунган байдалдан шыңгыы түңнелди үндүрери чугула.

Идеология ажылын перспективтиг план ёзугаар чорутпушаан, ылаңгыя коллектив кежигүннериниң өөредилгезинче бүгү талалыг сагыш салыышкынның дугайын республика типографиязының директору И. М. Кара-оол демдеглээн. Ук бүдүрүлге тоску беш чылда социал хөгжүлденің планын амыдыралда боттандырып турар.

Хоорайның партия активинин хуралы идеология ажылының арга-хевирлерин улам сайзырангайжыдар, дээштинин бедидерининг тускай хемчегленрин ажылдап кылгаш, хүлээп алган.

Ол-ла хуралга найысылалдың күш-ажылчы коллективтерининн тоску беш чылдын доозукчу чылында социалистиг хүлээлгелерни чугаалашкан болгаш бадылаан.

ИДЕПКЕЙ БЕДИК

Дээди артемниг башкы, аныяк коммунист Салбак-Кара Ондар бодунуң пропагандист хүлээлгезинге бедик харыысалгалыг. Ынчангаш ооң удуртуп турары партия төөгүзүнүң школазынга кичээл бүрүзү ханы утка-шынарлыг, өөредилгиг болуп эртип турар. Ол тема бүрүзүн бистің бөгүнгү ажыл-амыдыралывыс-биле ханы холбап, көргүзүг материалдарын долузу-биле ажыглап турар.

Ол ышкаш аныяк пропагандист Долунча Начынак экономиктиг билиглернин үндезиннерин өөренир школаның дыңнакчыларынга быжыг билигни берип турар.

Чоокта чаа бо школаларның дыңнакчылары СЭКП ТК-ның Кыйгырыын өөренгеннер. Дуржулгалыг пропагандистер өөредип турары тема бүрүзүн Коммунистиг партиянын болгаш Совет чазактың хүн бүрү чорудуп турар политиказы, чугула партийжи документилерниң айтырыглары-биле холбап турары эки.

Пропагандистер Салбак-Кара Ондар, Долунча Начынак олар дыңнакчыларга тускай темаларны берип, оларның тайылбырын база дыңнап турар. Ынчангаш дыңнакчыларның бот-идепкейи белик.

А. ОНДАР.

БИР КИЧЭЭЛДЕН

Кызыл-садыгда марксизм-ленинизмнин үндезиннерин өөренир школада шупту 15 кижи бар. Кичээлдер неделяның вторник санында болуп турар.

Ол кежээ кичээл база-ла организастыг эгелээн. Дыңнакчылар шупту келген.

Пропагандист Александра Сат эдлеглиг кичээлди катаптаашкын-биле эгелээн. Эрткен кичээлде олар баштайгы орус революциянын дугайында өөредип эгелээн. Ынчангаш пропагандист дыңнакчыларга «Баштайгы орус революциянын тускай онзагай үүлү үү?» деп айтырыгны салган.

Ол айтырыгны кижи бүрүзү харыылаксаан.

Бо болуктун удуртукчузу Галина Тонких ол айтырыга долу мындыг харыыны берген:

— Баштайгы орус революциянын тускай онзагай үүлү болза, ооң баштыны буржуазия эвес, а пролетариат болуп турганы болур. Буржуазия революсчу роль ойнавайн, реакциялыг күш болу берген үеде ол революция өскүп үнген.

Пропагандист ооң соонда база эдлеп каш айтырыгларны салган. 1905—1907 чылдарның революциязы болунуң характеринин талазы-биле буржуаз-демократтыг революция болганын политшколаның дыңнакчылары Любовь Лыкум, Лилия Хайдып олар тайылбырлаанар.

Пропагандист ооң соонда чаа теманы өөредип эгелээн. Александра Саттын кичээлге эки белеткелдиг келгени илдең. Ооң тайылбыры ханы болгаш билдингир болган. Бирги делегей дайынының өскүп үнген чылдагааныны, социалистиг революциянын ленинчи теориязының, чөптүг болгаш чөптүг эвес дайынның дугайында ол тайылбырлап, дыңнакчыларынга быжыг билигни берген.

Ол чүгле айыттынган темазы-биле кызыгаарлаттынмаан. Ону амгы үениң политиктиг айтырыглары-биле ханы холбаан.

Кызыл-садыгда марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөредир бо школага өөредилге чылы эгелээнинден бээр ам он бир кичээл болган. Кичээл бүрүзү белик идей-кижизидилгелиг, ханы утка-шынарлыг болуп эрткилээн. Политшколаның кичээлдери программа ёзугаар чоруп турар.

Коммунист, даанган ажыл-хереэнге бедик харыысалгалыг кижи Александра Салчаковна Сат бодунуң пропагандист хүлээлгезин мынчаар ак сеткилдиг күүседип турар.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

ЧУРУКТА: политшколаның дыңнакчылары Г. Мартынова биле Л. Хайдып олар кичээлге белеткел үеэинде.

Фотозу авторнуу.

Төлептиг иш-биле харыылаар

СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын чер-черде малчыннар ажыл-ижинин дайынчы программазы кылдыр хүлээп ап, тоску беш чылдың доозукчу чылында чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алырын аазап турар.

Бай-Тайгада «Мурнакчы» колхозтуң парткому бирги болгаш ийги хойжу бригадаларның база бода мал фермазының малчыннарынга ол улуг чугула документини таныштырган, аңаа олар боттарының ажыл-херээн база сайгарган. Амгы үеде шээр болгаш бода малдың кыштаглаашкынының байдалы чүгээр эки. Январь айда хой төрүп эгелээн, ынчангаш февральда ол шуут түлүктээр. Малчыннарның кыштагларында хураган ажаар кажаалар, сиген болгаш көк сула холуксаалыг чемнер белен.

Малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр сорулга-биле парткомнуң сүмези-биле колхоз баштаар чери 24 хоочун, 32 комсомолчу сакманшиктерни хою төрүүр коданнарже чорударын шиитпирлээн.

Партияга, совет улуска СЭКП ТК-ның Кыйгырыын танышкан хуралдарга хойжулар чаа-чаа хүлээлгелерни ап турар. Колхозтуң хоочун хойжузу Ооржак Седен-Дамбаа бир хуралга мынча дээн:— Бистің партиявыстың Төп Комитеди бистерни улам шудургу ажылдаарынче, чаагай чурттаарынче кыйгырып турардыр. Ындыт төлээде, бистер бар аргаларны ажыглап турбаш, хөй хураганны, өлбек дүктү алыр дээш демисежир ужурлуг бис. Мен мурнундагы хүлээлгемни эде көрүп, төрүүр чүс хойга онааштыр 105 хураганны алырын хүлээнип тур мен...

Ооң ол саналын деткип, колхозтуң өске хойжулары база-ла бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Х. СЕМИС-ООЛ.

* * *

Партия Төп Комитединиң ол Кыйгырыын танышкан бедик көдүрлүүшкүннүг хуралдар «Сүт-Хөл» совхозтуң сүт-бараан фермаларынга, хойжу бригадаларынга база болуп эрткилээн. Оларга малчыннар хүлээлгелерни ап турар. Чижээ, Кара-Чыраа сүт-бараан фермазынга болган хуралга саанчы коммунист Ондар Кара-кыс чүве чугаалаан, кыйгырыгны бүрүн долузу-биле үүлдүгүзүнмүшаан, ону төлептиг күш-ажыл-биле харыылап, тыва уксаалыг бир инекке онааштыр 1810 литр сүтү бо чылдың декабрь бирге чедир саап алырын хүлээнген.

Партия Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын хойжу бригадаларга таныжып турда, хойжуларның хөй нуруузу бедиткен хүлээлгелерни алган. Чижээ, О. Мурзуна, М. Натпит, О. Дажы, М. Самбуу, Х. Бады-Назын олар төрүүр чүс хойдан-на 100-тен 110 чедир хураганы, хой бүрүзүнден-не 2 кг-дан эвээш эвес дүктү алырын хүлээнгеннер.

Хойжуларда амгы байдалды ап көөрге, оларның алган хүлээлгелери күүсеттинип болур аргалар бар. Кара-Чыраа салбырынга январь эгезинге чедир 931 хой төрээн, оон 936 хураганны камгалап алган. Малдың ниити байдалы хүр, чаагай. Партияның салган сорулгазын төлептиг ажыл-иш-биле күүседир дээш малчыннар ынчаар шудургу ажылдап турарлар.

О. ДОРЖУ.

АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

Тоску беш чылдың эткен тодарадыкчы чылында Мөңгүн-Тайга районнуң харылзаа белдириниң коллективи (начальниги Марта Салчак) алган социалистиг хүлээлгелерин күүседип, чедиишкинниг ажылдаан. Харылзаа белдири чылда ниити орулга киирер планын 107,5 хуу күүсеткен. Ылангыя почта харылзааларындан болгаш телеграфтан 4800 чыгам рубльди киирип, планын 172,5 хуу, радиожудулгадан, районнар болгаш хоорайлар аразынга телефон харылзааларындан киирзе чогуур планнарын ажыр күүсеткилээн.

Алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш энергиязын, билиин, арга-дуржулгазын харамнанмайн ажылдап, ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип, ооң шынарын үргүлчү өкижидип турарлар коллективте хөй. Чижекке радист Вера Хертекти, телефонист Нина Саяны, улуг оператор Вера Айызанны дээш, өскелернидаа адап болур.

Д. КУУЛАР.

Ниитиниң малы дээш

Улуг-Хем районнуң «Улут-Хая» совхозунуң механизаторлары боттарының бар аргаларын ажыглап турбаш, малды хүр кыш ажырар сорулганы боттарынга салган. Бригадир Аңгакпан Анай-оолга удурткан бригада Тес үүнунга хыыргыыш белеткеп келгеш, багай эвес ажылдап турар. Бригада тодаргай даалга албаан-даа болза, баштайгы он ажыг хонукта хөй тонна хыыргыышты белеткээн.

Бригаданың комбайнери Иван Андреевич Черезо хүнде 8 ганы кестирер турбаш, ону 12 га кылдыр күүседип, эрестиг ажылдап турар.

ЧУРУКТА: мурнакчы комбайнер Иван Черезо биле Аңгакпан Анай-оол оларның кезер черин планнап ап турары.

А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

ШЫННЫҢ ПОЧТАЗЫНДАН

КИЧЭЭНГЕЙНИ МӨӨҢНЭЭН

Малды хүр кыш ажырарынче болгаш кыштаглаашкынны организастыг эрттиреринче кол кичээнгейни Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйлары угландырып турар. Районнуң девискээринде бо кызын хар чок, ынчалза-даа кыш берге болуру ямдыгаашчан иле апарган. Ынчангаш, ажыл-агыйларда, бригадаларда, фермаларда кыштаглаашкынның байдалының дугайында айтырыгны СЭКП райкомунга айда ийи удаа чугаалажып, ажыл-агыйлар удуртукчуларының, партком секретарларының, ол талазы-биле дыңнадыгларын чугаалашпышаан, бергедеп турар черлерге дарый дуза чедиреринің хемчеглерин ап турар. Колхоз, совхозтарның ферма, бригада бүрүзүнге район төвүнүң албан, организацияларын быжыглаан.

Хойжуларның эң харысалгалыг, чымыштыг үезі — чаш мал ажаан алыры чоокшулаан. Аңаа белеткел ажылдары организастыг чоруп турар. Мал чеминиг 80 хуузу кыштагларда чедиртингеи. «Мурнакчы» колхозта 8, «Тээли» совхозта 10 чылыг кажааларны чаш хураганнарга немей туткан. Часкы үеде мал чеминиң элбекшилиг тургузары-биле «Бай-Тал», «Тээли» совхозта Мешкен-Хөл кыдыындан болгаш Көп-Сөөк шынаазындан кышкы үеде сиген кезилдезин чорудуп турар.

Малчыннарның хандырылгазын экижидери-биле автолавкаларны хойжу коданнарже тускай график ёзугаар чорудуп, ажыл-агыйларның Культура бажыңнарының агиткультбригадаларының үүгүшкүүнүг концертнерин доктаамал организастан турар.

Кыллыган ажылдар-биле чергелештир, кыштаглаашкыда чамдык четпестер база бар.

Кайы-даа ажыл-агыйларның девискээринде коданнарже дус чедирилгезин Кызыл-Мажалыкта районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкыны сааладып турар. Чаш малга чылыг кажаалар тударын болгаш хойжуларны одаар чүүл-биле хандырарының айтырыгларынче чамдык ажыл-агыйларда кичээнгейни кошкаткан. Ыланғыя «Тээли» совхозтуң Кудук болгаш Эдер-Куй бригадаларында кызыл-булуңнар ажылдавайн турар, совхозтуң кайы-даа салбырында агиткультбригадалар тургустунмаан.

Үстүнде четпестерни дарый чайладып, кыштаглаашкынны организастыг эрттиреринің бүгү хемчеглерин алыры ажыл-агыйның удуртукчуларындан, тускай эртемнигленнден негеттинин турар.

Б. БАРБА.

Бай-Тайга район.

«ХОЙЖУНУҢ НОМЧУГАЖЫНГА»

Чоокта чаа бистиң республиканың ном садыгларынга, библиотекаларга «Хойжунуң номчугажы» деп дептержигеш үүгүп келген. Ону көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидады Дондок Балмаевич Дашиев тургускан. 70 ажыг арыгга бижиттинген номчугаштың эге үүлүн СЭКП Тыва обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы С. Монаниың «СЭКП-ниң Тыва обкомунуң X пленуму» деп материалы-биле эгелээн. Номда чүгле малчыннарның даалгазы, социалистиг хүлээлгези, материалдыг харысалгазы болгаш сагылга-чуруму илереттинген эвес, а харын удуртукчу, тускай эртемниг эштерге чугула арга-сүмелер чыруттынган. Мындыг ном чыл санында үнер болганда үүнү немезе экил, саналмар чүл?—деп, эге үүлде бижээн болганда саналым бо. Таптыг номчуп көөрге, номзу тургусканында таарымча чок үүлдер бар-дыр. Чижээ, 16, 17 арында сакманщиктин хүлээлгезиниң дугайында чугаа чоруп турар. Ол хирезинде «Кыжын болгаш эрте чазын хой оолдаашкынының үезинде күш-ажылдың немелде чарыгалдарының норма-чижектери» деп эгени киргеи. Ону өске черге киргеи болза эки.

Номга чүү немезе экил? Номнуң 58-ки арнында дуктуң хүн бүрү кээп турар демдеглелин киргеи. Хөй болгаш шынарлыг дүктү алыр төлээде, малчын кижи улуг күжеиниш-кинин үндүрер апаар. Чамдык малчыннар 3—4 кг дүктү бир хойдан кыргын ап турда, өскелери 1 кг хире-ле дүк ап турарының чыллагааны чүдел? Чүгле медээ-биле кызыгаарлаттынмайн, бо дугайында мурнакчыларның арга-дуржулгазын тодаргай чырыткан болза, улам эки болгу дег. Номнуң чуруқ, казасталгазы четпес. Ийиги үндүрүлгеде мурнакчы хойжуларның, бригадирлериниң, тускай эртемниглериниң чуруун киирип, аңаа «мурнакчылар чугаалап тур» деп рубриканы ажылдар болза кандыгыл деп, ном дугайында айтырыгга саналдаардыр мен.

М. БИЛЕН-ООЛ.

Улуг-Хем район.

Чагаа парлаттынмаза-даа

«Олчазы орук дургаар»

Мындыг эгелиг шүүмчүлелдиг чагааны бистиң көдээ бижикчивис А. Ондар Чаа-Хемчик райондан бижээн. Кызыл биле республиканың барыын талакы районнарының аразында чоруп турар автобустарның чамдык чолаачыларының талазыдан пассажирлер аргыштырарының чуруму үрей бээр чоруктарының дугайын ол биске дыңнаткан. Чижээлээрге, эрткен чылдың сөөлгү хүннериниң бирээзинде 50—97 дугаарлыг «Икарустуң» чолаачызы Кызылдан Чаа-даана бар чыткаш, Элегес-Аксыдан 8 кижини автобуста олут чок турда-ла олуртуп алгаш, оларга билет бербээн. Ол кижилер эзирик болганындан олут былаажып, орукка шуугаазын үндүргеи.

Ук чагааны автоэргелелдиг контроль-ревизия килдизинге хынадырывыска, айыттыган фактылар шын болган. Ук автобустуң чолаачызы эш Кравцовтуң чурумунуң дугайын чолаачыларның ниити хуралынга чугаалашкан.

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

КОНСУЛЬТАТИВТИГ УЖУРАЖЫЫШКЫН

ВАРШАВА. (СЭТА). Социалистиг чурттарның парламент болуктериниң төлөөлекчилериниң консультативтиг ужуражыышкыны Варшавага Сейм бажынынга доозулган. Шуулганга БУР-нун, ВУР-нун, ГДР-ниң, КУДР-ниң, МАР-ның, ПУР-нун, РСР-ниң, ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң төлөлекчилери барган. Шуулганның ажылынга ВДР-ниң Варшавада алчын черинин төлөлекчизи база киришкен. ССРЭ-ниң парламент болуун ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединин Даргазы А. П. Шитиков төлөлекчилээн.

Ужуражыышкынның киржикчилери Европага айыыл чок чорук, кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың ийиги үе-чадазының ажылдарының чоруп турары-биле болгаш Европага кады ажылдажылга, айыыл чок чорук айтырыгларының талазы-биле парламентилер аразының Белградка болур 2 дугаар конференциязының белеткели-биле танышкан.

Парламент төлөлери парламентилер аразының эвилелиниң бо чылын мартты сөөлүредир Коломбога чыылдырар часкы сессиязының чугаалажыр айтырыглары-биле танышкан. Ужуражыышкынның киржикчилери чаа экономика чуруму деп темага хамаарыштыр бо чылын майда Бухарестиге эрттирер, улустар аразының өөредилге чыыжынга холбашкап айтырыгларны база чугаалашкан.

Парламент харылзааларының дугайында информация солчуушкуну база болган.

Ужуражыышкын найыралдыг эрткен.

Польша Улус Республиканың найысылалы Варшава—эрте-бурун шагның кайгамчыктыг тураскаалдарының болгаш амгы үениң бажыңнарының болгаш амгы үениң бажыңнарының хоорайы, эртемниң, культураның болгаш үлетвуриңүн төвү. Ону дайын соонда долузу-биле катап тудуп, тургускан болгаш улам-на улгадып турар. Ыында чуртталга бажыңнары тударының программазы база чедишкиниг боттанып турар.

ЧУРУҚТА: каттышкан бригаданың удуртукчузу Казимир Хорбик (ортузунда) бызаңчыСтанислав Мушелик (солагай талазында) болгаш мастер Хероним Поренский чуртталганың он ийи каът бажыңын кылып турар.

Казимир Хорбик Совет Эвилелинге чораап, Москватың тудугжуларының дуржулгазы-биле танышкан. Оларның дуржулгазын Варшавада калбаа-биле ажыглап турар.

В. ДУБЛЬДИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Жискар д'Эстенниң медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА) «Душкүүрлүг байдалды чавырылдырарының болгаш социалистиг чурттар-биле кады ажылдажылга политиказы француз дипломатиякың кол угланыышкынарының биюзээн бооп турар» — деп, Венгр Улус Республиканың элчини П. Вереш бүзүредилге бижиктерин хүлээдип берип турда, Франция республиканың президентизи В. Жискар д'Эстэн медеглеп чугаалаан.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Женевада эртип турар чөвүлел хурал «душкүүрлүг байдалды чавырылдырарының, оруунга чугула үечала болбушаан, Европа күрүнелериниң бот-боттарын эки билчир арганы оларга бээр, оларның аразында улам тадырымчалыг болгаш бүзүрелдиг харылзааларны тургузуп болур аргалыг, ынчангаш ук күрүнелерниң аразында харылзааларны быжыглаарынга дөгүм бооп турар» деп, В. Жискар д'Эстэн демдеглээн.

Чурттуң президентизиниң дыңнадыы

ВАШИНГТОН. СЭТА-ның корреспондентилери **В. Вашевченко** биле **В. Чернышевтың** дамчытканы: АКШ-тың президентизи Дж. Форд «чурттуң байдалының дугайында» дыңнадының конгресстиң каттышкан хуралынга чугаалап берген. «Чуртувустуң байдалы — эки эвес» деп үвени медеглеп дыңнадыр ужурлугдур мен. Миллион-миллион американнарны кылыр ажылнжи чок, экономика дорайтап, акша үнеин кудулаан, чоннуң эт-бараан садып алыр шинээ баксыраап турар. Бо чылын күрүне бюджединиң каражазы 30 хире миллиард, келир чылын—45 миллиард доллар чедер магат чок. Күрүнеиин өреширеги 600 миллиард доллардан ажып турар. Бүдүрүлгевис күүзүнүң болгаш ажылнживис бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези ооживнаан. Энергияның кол хевирлери-биле хандыртынарынга өскелерден хамаарылгалыг-дыр бис деп, президент миннип дыңнаткан.

Президент экономика дорайтаашкыны-биле болгаш энергетика кризизи-биле демисежиринин программазын чарлаан. Ук программада корпорациялардан тыртар олчажык үндүрүүн болгаш өскедаа үндүрүгүн эвээжедир деп айыткан. Чазактың бодап турарын ёзугаар алырга, ону эвээжедири бүдүрүлге ажылыг идепкейжидер болгаш чонга ажыл-ишт тып бээриниң деннелин бедидер түннелдиг болур.

Эрткен чылын делегейге нефть өртөэнин аажок улгады бергениин уламындан ам АКШ-тың болгаш өске-даа чурттарның экономиказы бергедеп турар деп, президент миннип чугаалаан.

«Бистиң коммунистиг чурттар-биле харылзааларывыс делегей байдалының кол фактору болгай. Кожа-хелбээ дөгүннааранын үр хуусаалыг үндезинин тургузарын чедип алыр ужурлуг бис. Тайбың турарынга күзелдиг бис. Ону чедип алыры талаларының дегге оваарымчалыг болурундаг, кады ажылдажылга дөгүм болур арга тургузарының бүгү талалыг политиказын чорударындан хамааржыр»— деп, президент демдеглээн.

АКШ-тың даштыкы политиказын боттандырарынга «шыырак болгаш чаалажып шыдаар» чепсектиг күштерин эргежок чугула деп, ол дыңнадыгда чугаалаан. «Аңаа болгаш стратегтиг чепсек күштерин чогуур деннелдиг тургузары миллиард-миллиард доллар чарыгдалдыг болур» деп, президент оон-биле капсырлаштыр миннип чугаалаан.

Ындыг-даа бол, улустар аразынга сегиржип алышкынар болурун чайладырынга болгаш билчишкиниг болурун хандырарынга шериг күжүн ажыглаары хоомай. Аңаа дээштиг дипломатия чугула ужур-дузалыг деп, Дж. Форд оон ыңай чугаалаан. «Владивосток девискээринге Совет Эвилели-биле чугаалажышкыннар стратегтиг чепсегленишкинин бүдүрериге чарышты шеглээриге улуг базым болган»— деп, ол демдеглээн.

ДИПТЕРДЕН

УДУРЛАНЫЫШКЫН

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Сантьягодан алдыгган медээлер ёзугаар ап көөрге, хунтаның калчаа дерзинилели турзажок, Чилиниң ажылчы чоннары боттарының эргелери дээш демиселди күштелдирип турар. Чоокта чаа «Компания Мануфактура де Тапелес и Картонес» («Папелера») деп саазын фабриказының ажылчын, албан-хаакчылары ажыл төлевирин белидерин болгаш ажылдаарының байдалдарын экижидерин чедип алыр дээш ийи шактыг ажыл соксадыышкынын чоруткан.

«Компания де Асеро Дель Пасифико» металлургия компаниязының «Инса» дугуй заводунуң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары, а ол ышкаш «Лорд Кокрейн» парлалга черинің ажылдакчылары эгелээн чаа чылда база-ла ыңдыг негелделер салып, демисежип үнгеннер.

Ажылчы чоннарның ол хделиишкиннерин базып каар деп орааллашышаан, хунта дерзин чоруктарын база катап эгелээн. Сантьягонуң ажылчын кварталындан үжеи хире профсоюзтар удуртукчуларын тудуп хораан.

Чилиниң найысылалында хуудустар тарай бергеи, ында коммунистиг партия болгаш ажылчы чоннарның чаңгыс аай профтөвү чажыт байдалда ажылдап турар деп дыңнадын, ажылчыннарның дидим хөделиишкиннерин деткип, фашист ёзу-чурумга улустуң удурланыышкынын улам калбартырынче ажылчы чоннарны кыйгырып турар.

КЫЖАНЫГ ЧАЙЛАВААН

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Чоокта чаа Малакка өөжүнүң сыык суглуг черинге чыдыпкан «Сове-Мару» деп япон супертанкерден нефть төгүлгени-биле холбаштыр болган каражаны эгидип бээрин Японнадан Индонезияның чазаа негээн. Улустар аразының дугуржулгаларын ёзугаар алырга, ындыг таварылгаларда болган каражаны дуглап эгидери-биле төлээр эң улуг түң 30 миллион доллар болур.

Танкерден агып үнген нефть 10 километр узун болгаш 5 километр калбак девискээрни шыва алы бергеи. Нефтиниң ол аажок улуг чаптыышкыны Малайзияның, Суматра деп индонези ортулуктуң болгаш Сингапурнуң эрик кыдыының суглазынга айыыл болурун кыжаныышаан, улам-на калбарып бар чоруур.

Джакартаның «Суара Карья» солуну эрик чоогунуң суг амыганнарының кырлып болурунуң база амыдыралының кол үндезиниринің бирээзи балык тудуушкуну бооп турар эрик кыдыының чурттакчыларының хораннанын болуруун айтырының дугайын сагындырып турар.

Нефтилиг өремеленишкиниң калбарын турарын Индонезияның болгаш Малайзияның ШКД корабльдери, хирленген районче чоруткан камгалакчы судноларын болгаш самолёттар хайгаарал көрүп турар.

Сыык суглуг Малакка өөжүн тавартыр аар чүктү танкерлериниң эртер чоруу айыылдыг улуг озаа-ондактарга чедирип болур деп чүвени барымдаалаан. Индонезия, Малайзия болгаш Сингапур ындыг судноларның Ломбок база Максар өөптерин дамчып эртер чаа доктаамал оруун саналдаар деп турар. Ынчалза-даа ол оруктап чоруурга сөөртүлгениң үнези чеди хуу өзер төлээде, Японияның судно эзлери ол саналга шыгыы удурланыр хире бооп турар. Ол аарташкынның түңү эвээш эвес болур —Япония чыл санында-ла 200 ажыг миллион тонна нефтини даштыкыдан Малакка өөжүн дамчыштыр киир сөөртүп ап турар болгай.

ИСПАН АЖЫЛЧЫННАР ДЕМИСЕЛДЕ

МАДРИД. СЭТА-ның корреспондентизи В. Шеховцовтуң дамчытканы болза: Чуртта бооп турар экономиктиг бергедээшкиниериниң халаалыг үүгеин ажылчы оннарга чүктедир дээш Испанияның чагырыкчы болуктериниң ораддажышкыннарынга испан ажылчын аңгының удурланыышкыны улам өзүп турар.

Испанияның янзы-бүрү ,хоорайларында болгаш можуларында чаа-чаа хделиишкиннер, чыскаалдар болгаш ажыл соксадыышкыннар дугайын чер-черниң парлалгазы хүн санында-ла дыңнадын турар.

Чурттуң Барселонада «Сеат» дээр эң улуг автомобиль заводунда қойвейерлер шыгырт турупкан. Автомобиль тудукчулары 20.000 хире ажылчынар боттарының ажылдаар байдалын экижидер, конвейер-шуудулгаларда чилчик үзериниң системазын чок кылыр, өртекүнеиің аартааны-биле холбаштыр ажыл төлевирин улгаттырар дугайында боттарының негелделерин камгалаар дээш чаңгыс фронт бооп демисежип үнген.

Испанияның соңгу талакы можуларында ажылдың шыңгыы соксадыышкынары бооп турар. Наварра можунуң улетгүрлүг төвү—Памплонда шахтёрларның стачказы чеди неделя чедир үргулчулеп келген. Хөреңгитеннериниң талазындан бооп турар коргулуушкуннар туразажок, шахтёрлар боттарының негелделерин дүжүп бербейн турар. «Потасас де Наварра» шахтаның чүс хире ажылчыннары хөреңгитеннериниң дерзиделинге болгаш ажылдан үндүрүүшкүннериниге удурлангаш, шахта иштинден үш хүн дургузунда дашкаар үүмейн келген.

Сарагоста ажылчын металлургтарның ажыл соксадыышкыны үргулчулеп, олар 40.000 ажылчынарның эрге-ажыктарынга шуут хамааржыр чаа коллективтиг керээге боттарының негелделерин хандырары дээш шыгыы туржуп турарлар.

Дугуржулга чедип алдынган

ПЕНИНА. (Португалия. СЭТА). Анголаны 1975 чылдың ноябрь 11-де хамаржылга чок дөгүнчаан деп чарлаар.

Португалияның болгаш национал-хосталгалыг үш шимчээшкинниң — Анголаны хосталары дээш национал шимчээшкиниң (МПЛА), Анголаны хосталары дээш национал фронтунуң (ФНЛА), Анголаның бүрүү-биле хамаржылга чок дөгүнчаары дээш национал эвилелдиң (УНИТА) делегацияларының аразынга Пенинага чарган дугуржулгада ынча дээн.

Ам Португалияның башкарылгазында турар Анголага чоокку үеде шилчилге чаазан тургускан турар. Үш чазак Анголаның бүрүү-биле хамаржылга чок дөгүнчаарын чарларынга эргежок чугула байдалды белеткен тургузар.

Анголаның национал-хосталга шимчээшкиниериниң делегациялары чугаалажышкынарга политиктиг ниити платформаларлыг киришкен. Оларның ол платформазын бо чылдың январь эгезинде Кениянын Момбаса хоорайынга МПЛА-ның, ФНЛА биле УНИТА-ның төлөөлекчилериниң ужуражыышкынынга төлевилээн.

Чоокку Чөөн чүкте байдал

ЛОНДОН. (СЭТА). Тель-Авивтиң чагырга черлери эжеделкчи дайынзырак угланыышкынныг үүгеиглер кылырын үргулчулеп, Чоокку Чөөн чүкте байдалды чидигленгирип, тайбың таарыштырылга кылырынга дужамын халдадып турар. Сөөлгү үеде Ливанга удур израиль дайынзырактарның чепсектиг төңгээлери күштелип, кожазында араб чурттарга болгаш ылангыя Сирияга Тель-Авивтин кызаныры күштелип турар.

Рейтер агентилелдиң корреспондентизиниң Иерусалимден дыңнадын турарын ёзугаар алырга, туюлунга чедир тайбың таарыштырылга чедип алдынган-даа турар болза, Израиль 1967 чылда эжеледп алганы Голан кожагарларын Сирияга эгидип бербес деп, Израильдин премьер-министри И. Рабин парламентиге медеглеп чугаалаан.

КУШ ФАБРИКАЗЫ

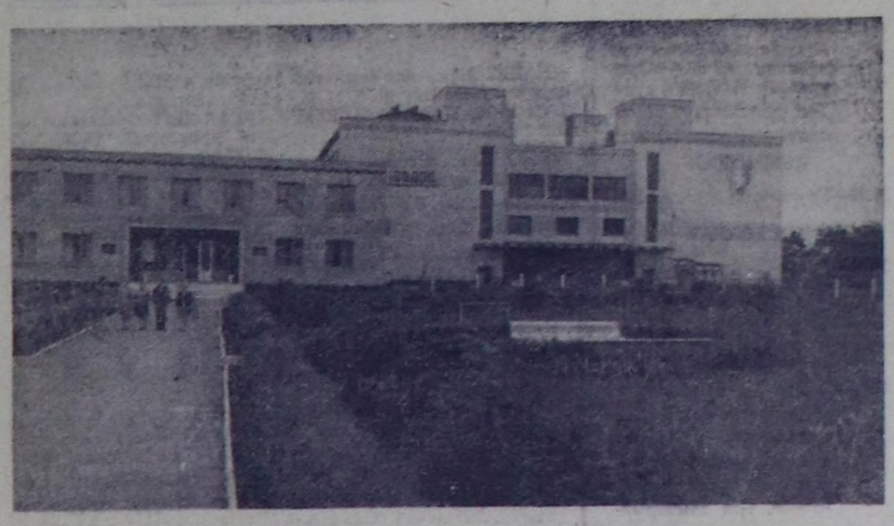

Украин ССР-ниң Хмельницкий облазының «Украина» колхозунуң чаа куш фабриказында төрүүр чүс муң ажыг дагааны харыгда азырап турар. Ол бүдүрүлге чери чылдың-на 20 миллион хире чуурганы берип турар.

Куш фабриказын техниканың эң сөөлгү негелдезинге дүүштүр тудуп тургускан. Электрониканы болгаш сайзырангай механизмнери делгерентей ажыглаарга, куш азыраар чем белеткээриниден чуургалар маркалаарынга чедир—хамык ажылдарны шуптузун автоматчылар арганы берген. Эскерингир дериглер агаар температуразын болгаш оон өл-шыгын доктаамал таарыштырып турган, микроклиматты чогуур деннелинге дүүштүрүп берип турар. Бүдүрүлге ажылдарының шуптузун төп башкарылга чериниден дежурный башкарыкчы удуртур. Дөрт каът бажыңныг бүдүрүлге черинің хамык оран-саваларында ажыл-иштің канчаар чоруп турарын хынакчы-автоматтар аңаа кажан-даа көргүзе тыртып бээр. Куш фермазында шупту 23 кижи ажылдап турар. Олар куш азыраар чемнер дажыглап берип, куш азырап чорааш, амгы үеніи электрик, оператор, эдикчи ажыл-ижинге өөренип алган.

Колхозтуң куш фабриказын тургузуп алырының чарыгдалы үш миллион рубль чыгыы болган (ол түңүн кол кезии—чиигелделиг тыпсып берген күрүне чээлизи). Көдээ ажыл-агый артелиниң экономистери чижеглей санап көөрге, ол чарыгдалдар ийи-ле чыл дургузунда эгиттине бээр болган.

ЧУРУҚТА: Украин ССР-ниң Хмельницкий облазының «Украина» колхозунуң куш фабриказы.

Б. КРИШТУЛДУҢ фотозу.
ПМА.

Аныяк садыгжыларга сүме

КУЛЬТУРЛУГ САДЫГЛАП БИЛИР СЕН БЕ?

Чоннуң чаагай чоруу экижип, орулгазы өзүп турарыбиле кады амыдыралга хереглеэр бараанларга хереглели база-ла өскерлип бар чыдар. Садып алыкчылар эн-не чаа модельдерге дүүштүр кылган эт-херекселди, идик-хепти, амгы үеніи, чараш үүлдерин күзелдин-биле садып ап турар болгай. Ынчангаш бараанларның шынарынче, садып алыкчыларның негелде-хереглелинче кичээнгей салыры садыг ажылдакчыларының мурнунда чугула сорулга.

Чоннуң садыг хандырылгазын экижидери, бараан саарылгазының планнарын күүседири, бараанларны белеткекчиден садып алыкчыга чедир садып сайгарарының технологтуг бүгү чорудулгазы хамааржыр. Мында кол чүве—янзы-бүрү ассортиментилиг бараанларның бар болуру, ону эки чарлап нептередири, садыгның санитарлыг байлалын бедик деннелге тургузары, садыгжыларның бедик мергежилдиг, эвилеп-ээлдек, садып алыкчыларга бараанларны сүмелеп, дүрген хандырып билири болгаш өске-даа ажылдар болур.

Магазиннерни ажыктыг ажыглаары, оон ажылдаар шагын чоннуң хереглелин барымдаалап таарыштыр тургузары планныг онаалдаларны күүседиринге эки салдарлыг. Чижээ, Шагаан-Арыг хоорайда Г. Н. Морозова эргелекчилээн № 3 магазиниң ажылын маңаа чугаалап болур. Ук магазин дыштаныр хүн болгаш дүштеки чапсар чокка ажылдап турар. Доктаамал ийи садыгжылыг. Олар чоннуу дурген, эвилеп-ээлдек хандырып, ажылдың культуразын бедиткен. Аңаа келген садып алыкчылар ээлчег манап хөй үе-шак-даа эрттирбес. Бо коллектив бараан саарылгазының планын ажыр күүседир талазы-биле сөөлгү үш чыл иштинде шаңналдыг черни ээлеп келгени аңаа таварылга эвес. Эрткен чылдың планын база ажыр күүсеткен.

Бистиң районда безин хөй-хөй магазиннерни ажыктыг ажыглаваас, оларның ажылдаар шагын шын таарыштырбас, чамдык магазиннерге 2-3 садыгжының орнунга чангыс кижи ажылдап, магазиннерни ўзаткан шактыг, дыштаныр хүн чокка ажылдаарынче шилчитпее чоруктар бар. Харындаа чамдык магазиннерни садыгжылар өй шаанда ажытпас, үргулчу хааглыг тургулаар. Мындыг четпестерни чайладыры садыгжыларның идепкейинден база хамаржыр.

Магазиннерге бир чугула чүве—бар бараан курлавырын чонга чарлаары. Бар бараанларның дээжилери делгедеге турар. Делгелгени магазиниң сонгаларынга чараштыр каастап тургаш чонга көрүштүг кылдыр делгээр. Делгээн бараан бүрүзүнүң аттарын, сортун, өртөэн бижигилеп каар. Садыгжыдан бараандар дугайында айтырыг салып, ону ынчаар чардыктырбайн, садып алыкчыларның бараанны билип алырынга ол ужур-дузалыг. А садар бараанларны садыгжының ажылдаарынга эптиг кылдыр бөлүктей салгылап алыр.

Садыгжы кижи бараанларның шынарын, тургузуун, канчаар ажыглаарын болгаш кадагалаарын эки билир ужурлуг. Чугула таварылгада садып алыкчылар удаткан чок арыдыпкан. Ам-даа хөйну эккеп садарын чагып турганнар.

Садыгжы кижиниң бараанларны чонга сүмелээриниден, өртөэн тайылбырлап, шевергин шарып бээриндей база хөй чүве хамааржыр. Оон аңгыда садыгжы кижиниң идик-хевин канчаар кеттинип алганы, дыраттының алганы-даа ужур-дузалыг. Садыгжы багай кеттинген, халады хирлиг болза, черле көрүш чок болур. Садып алыкчылар даладжып турза, садыгжы өске кижилер-биле чугаалашкан туруп алыр алы каржыланыр чоруккa чон таарышпас.

Садыг ажылдакчылары чонга эки, культурлуг бараан болур, ажылдың эки үре-түңнелдиин чедип алыр төлөде боттарының идей-политиктиг деннелин, мергежилин доктаамал бедидер ужурлуг. Боттарының хүн бүрүде ажылын чоннуулетерлиг хандырарының бедик негелделеринге дүүштүр тургузары садыгжыларның хүндүлүг хүлээлгези болур.

Р. АБРАМОВА.

Улуг-Хем райпозунуң башталаар черинің даргазы.

БОЙДУС КАМГАЛАЛЫ — ЧУГУЛА ХЕРЭЭВИС

Республиканың ниити девискээринге хамаарыштыр алыр болза, аңныыр-тывыш-даа, арга-арыгның хемчээлинин-даа талазы-биле улуг черни Тожу эзелеп турар. Ындыг болганда, бойдус камгалалының ажылын аңаа чорудары улуг ужурдузалыг. Бо талазы-биле кандыг хемчеглер алдынып турарын маңаа чугаалап көрейн. Бойдустуң курлавырларын камгалап, чөп ажыглаарынче болгаш катап тургузарынче ол ажыл углангап.

Сөөлгү чылдарда арга-арыгны камгалап өстүрериниң талазы-биле чамдык ажылдар кылдынган. Аңныыр-тывыш ажыл-агыйының девискээринге аңныыр-тывыш черлерин таарыштыр хуваган. «Тоора-Хем» совхоз, ыяш белеткээр чер, аңныыр-тывыштың күрүне болган кооператив ажыл-агыйлары, балык заводунуң тывыш участогу районда бо талазы-биле ажылды чорудуп турар. Сарыг кундус камгалалының чери тургустунган.

Сөөлгү чылдарда арга-арыгны өртпен камгалаары, аңныыр фондузуң, балыктыг черлерни ажыглаары болгаш камгалаары экижип турар. Чаагайжыдылгага болгаш ногаанчыдылгага чоннуң идепкейи бедээн.

Сөөлгү дөрт чыл иштинде 543 мың рубльдиг өлүүн саткан. Чылдың-на 300 тонна балыкты, ынча хире тоорук сайын, 120 мың кубометр хире тудуг ыяжын белеткээр.

Бойдус камгалалының район ниитилели 12 эге организациялыг. Оон кежигүннери өртпен чылын чон ортузунга 50 лекцияны номчаан, 300 беседаны кылган. Ниитилелдиң кежигүннери кодээ Советтер-биле кады бүдүн-чартык чыл дургузунда 8 мың 300 ажыг дос улуг, чадаң ыяшты тарып олурткан. Аңчылар болган балыкчылар ниитилели «Бойдусту ленинчи өзү-биле көөрү», «Тыва АССР-ниң девискээринге аңнаарының чурумунуң болгаш хуусаазының дугайында» деп темаларга лекция, беседаларны чорудуп келген. Браконьерлерни сойгалаан «Бойдус камгалалының соңгазын», «Тожунуң бойдузунга ынак болуп, камгаланар» деп фотостендини үндүрүп турар. Аңныыр сезону эгелээр мурнунда аңчыларның бооларын, ыттарын дандылап, билеттерни тыспын келген.

Сөөлгү чылдарда арга-ыяш өртү кызырылган. Ынчалда-даа эрткен чылын мың гектар черге элээн хөй удаа өрт болган. Олардан чугле ийизинге буруулуглар тыпкан. Сөөлгү үеде өртү эгезинде-ле өжүрериниң хемчеглерин кызымак ап келген. Парашютчуларны ажыглап, арга-ыяш камгалаары улуг ажыкты берип турар. Өртке удур демиселди райкүүскомнуң даргазының оралакчызы баштаан комиссия удуртуп турар.

Районда аң болгаш балык хайгааараарының талазы-биле 7 кижи ажылдап турар. Бо ажылды хөй-ниитиниң талазы-биле үжен ажыг кижи база чорудуп турар. Олар эрткен чылын аңныыр чурумун болгаш хуусаазын үрээн 40 таварылганы илереткен.

Ындыг болза-даа бойдус камгалалының ажылы бистеам-даа чогуур негелдезинге четпес. Бо чугула ажылга хамаарыштыр көрдүнген хемчеглер күүсеттинмейн турар. Кодээ Советтер болгаш хөй-ниити организациялары бойдус камгалалының дугайында хөөлүну көшкак пропагандалаан. Районнуң административтиг органнары, хөй-ниитизи браконьерлер-биле демиселди сула чоруткан. Районнуң девискээринде бөрү көвүдээш, аң-меңге когарадды таварыштырып турда, оон-биле организастыг демисел көшкак.

Моон соңгаар сагыш салыр кол түүлдериис хөй. Күрүнеиин камгалал черин Тожуга организастаарын дүргедетсе эки. Районнуң девискээрин аңныыр-тывыш ажыл-агыйларынга хуваап быжыглаар. Аңнарны клеткага азырап өстүрерин организастаар.

Балык заводунга быжыглаан хөлдериин 60—70 хире хуузун ам-даа ажыглавайн турар. Ынчангаш оларны ажыглаарынче сагыш салыр. Бии-Хем бажынга балык санын өстүрер сорулга-биле анда балыктаарын бо чылдың майга чедир хоруур дугайында доктаалды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээп алган болгай. Ол чугула ужур-дузалыг. Аңныыр инспекциязының ажылдакчыларын транспорт-биле хандырар ажылды база өренип көрзе чогуур.

Сөөлгү ийи чыл дургузунда Маны-Хөл, Олбук, Азас, Торуг хөлдерге пелядь, рыбушка ышкаш балыктарның байлаңнарын өстүрери-биле салгылаан. Балык курлавырларын көвүдедиринге идигни ол бээр. Оон-биле холбаштыр ажылбүрү тывыш аңнарын планныг өстүрүп көвүдериниң айтырыынче сагыш салыры чугула сорулгавыс. Чижээ, кишти көвүдедириниң валазы-биле планныг хемчеглерни алырын өөренип көөр бис.

Тожу районнуң Советтери күрүне, хөй-ниити органнары-биле кады арга-арыгны камгалаар, аң-меңни көвүдедир, камгалалын организастаар ажылды экижидериниң боттуг хемчеглерин моон-даа соңгаар ап чорударлар.

А. КОЛЕВ,

ажылчы чоннар депутаттарының Тожу район Совединиң күүскомунуң даргазы.

ССРЭ-НИҢ ШЫДЫРААФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

Делегейниң Шыдыраа Федерациязының (ФИДЕ-нин) эзлчег чок делегей конференциязын чыырын чедип алырын чамдык Шыдыраа Федерациялар ының төлөлекчилери оралдажып турар, оон сорулгазы болза делегей чемпионуу ат дээш, Р. Фишер биле А. Карповтуң салыгларының чурумун өскертип көөрү болуп турар дээр дугайында даштыкы парлалгада дыннадыглар көстүп келген.

Делегей чемпионадының чаңгыс аай үш чылдыг циклинин үезинде оон чурумнарын өскертип болбас дээрзиниң дугайын ССРЭ-ниң Шыдыраа федерациязы удаа-дараа медеглеп келген.

ФИДЕ-ниң 1974 чылда Ницца болган конгрези ФИДЕ-ниң моон мурнунда турган чурумнарынга чамдык өскерлиишкиннерни киргеп болгай. Оон-биле кады ол-ла конгресске база 1974 чылдың декабрьда ФИДЕ-ниң Малайзияга болган бюрозунга маргылдаанның чурумун өскертир дээн чаа оралдажыышкынны база хүлээп албаан турган.

Делегей чемпиону-биле ойнаар кижи тодараан болгаш бадылаттынган чурум өзугаар белеткел эгелээн, маргылдаанның болуп эртер хоорайларының кандидатуралары чарлаттынган амгы үеде кандыг-бир өскерлиишкиннер кылыры черле болдунуп болбас.

ФИДЕ-ниң эзлчег чок конгрезин чыырына юридика-даа, мораль-даа талазы-биле үнделгиннер чок дээрзин ССРЭ-ниң Шыдыраа Федерациязы медеглеп тур. Ындыг конгресске чугаалажыры-биле кирип турар саналдарны ФИДЕ-ниң Ницца-га болган конгрезинге-ле хүлээп албайн барган болгай, аңаа БИФЕ-де кирип турар шыдыраа талазы-биле 90 национал федерацияларның 77-зи киришкен.

Оюнларның чурумун ам-даа өскертир дугайында саналдарны чүүн-биле-даа сыгдаглап турар болза, ында чаңгыс кижиге принцип чок дүжүп беришкин дугайында чугаа болуп турар-дыр, ындыг чорук аңаа этикага-даа, ак сеткилдиг спортчу демиселдиң принциптеринге-даа удур болуп турар-дыр.

ОЙНААР ЭРГЕ ДЭЭШ

Хөрөжен шыдыраачыларның делегей чемпионуу атты 1962 чылдан бээр эдилеп турар Нонна Гаприндашвили-биле келир күзүн ойнаар эрге дээш, аажок солун маргылдаа январьның он тоста Москвага эгелээр.

Моон мурнунда хөрөжен шыдыраачыларның делегей чемпионун зоналар аайы-биле маргылдааларга илередип турган, ынчаарга 1971 чылдан эгелээш, эр шыдыраачыларның маргылдаалары-биле бир дөмей, делегей чемпиону-биле ойнаар эрге дээш маргылдааларга типлекчи болуп үнген шыдыраачы оон-биле маргыжар болу бергеп. Ол эргени чедип алыр дээш амгы циклдиң үезинде Нана Александрия (Тбилиси) — Марта Шульц (Львов), а Ирина Левитина (Ленинград) — Валентина Козловскаяны (Пятигорск) удуп алганнар. Ынчангаш ам олар аразында ойнаар болгаш оон типлекчизи делегей чемпионуу-биле делегейге бирги чер дээш ойнаар.

Александрия биле Левитина ам-даа аныактар. Ынчала-даа Александрия үш удаа чурттуң чемпиону турган, делегей маргылдааларына болгаш бүгү-делегей Олимпиадазына чеднишкинниг ойнап турган. А Левитина бир удаа чурттуң чемпиону болган. База бо чылын Колумбияга болган Олимпиадага эн эки түңнелди чедип алган.

Ынчангаш оларның маргылдаазы солун болур.

О. РУБЦОВА,

шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону чораан.

Дөртку салыг

Кызылдың шыдыраа клубунуң чемпиону ат дээш маргылдаанның дөртку салыында бирги разрядчы К. Саян «Тудуг кезектери» комбинаттың төлөзи В. Заворинни чиигі-биле удуп алгаш, шилиндектерниң одуруунче кирген. Баштайгы оюнларын 3-3 санны алгаш, өөрүн мурнай берген шыдыраа клубунуң ийи дакпыр чемпиону М. Кенин-Лопсан биле бирги разрядчы инженер Ю. Белов оларның ужуражылгазы солун болган. Каразы-биле ойнаан М. Кенин-Лопсан оюнуң төнчүзүнде ийи артык оллуг артса-даа, кайы-даа тала ак, кара чаңгыс-чаңгыс тевелерлиг болганындан мерзе үнери чиганнчиг хире апаарга, хаймнаажып каан.

Арткан хөлдерге П. Берлович — Б. Ооржакты, В. Шапринский — М. Өлзей-оолду, С. Лямин — А. Удаловту, Мады — М. Дамдынчапты, Н. Кутняк — Д. Канчыырны, В. Асатов — С. Пакселды, В. Базыр — А. Саратовкинни, М. Нурзат — В. Моисеевти тус-тузунда удуп алгылаан.

Дөртку салыг соонда М. Кенин-Лопсан, Ю. Белов, К. Саян 3,5—3,5 саннарны алгаш, амдыызында турнир таблицазын баштай берген.

Д. САЛЧАК.

Конькиге эжеш фигурлуг чүүгүлаарынга делегейниң болгаш Европаның чемпионнары Ирина Роднина биле Александр Зайцев чоокта чаа Киевке эрткен ССРЭ-ниң чемпионадынга киришкеш, спорттуң бо хевиринге мергежилдиин көргүскен. Олар ССРЭ-ниң чемпиону болганнар.

Бистиң кайгамчыктыг фигуристеривис удавас Копенгагенге болур Европа чемпионадынга, оон соонда делегей маргылдаазынга чедиишкинниг киржир сорулганы салганнар.

ЧУРУКТА: Ирина РОДНИНА биле Александр ЗАЙЦЕВ. УН-ДА-СИННИҢ фотозу.

(СЭТА-ныц фотохрониказы).

ЧӨЛБЕН КӨРҮНЧҮК

КЫРГАННАРЫМ

Сургакчы келгеш: «Чизеге фамилиялар, адынар, аданар, адын документ өзугаар шын бижидинер, кырганнар» — дээн.

Кырган-ачам шала дүвүреп: —Ойт, кадай, мээн аптара иштинде херечилелде чаа адым кым ийик?—деп айтырды. Кырган-авам шугулдап:—Сээн үттүп алган адыны мен канчап билир кижи мен. Ужулгаш көргүзер-ле болгай — диди.

• • •

Садыг чораан күдээзи келгеш, таалындан хөй-ле бараан үштүп берген.—А мону приемнигинерге кожуп аар силер — дээш, борбак-борбак батареялар ап бээрге, кырган-ачам:— Па, бо-даа кижиниң эккээр чүвезин, борбак батарея орустаар, а калбак батарея тываларр чүве болбазыкпе — дээш, чырыы-даа чырташ диведи.

• • •

Ынчан кырган-ачам суг фермага уруунуң бажынынын чанында өглүг кыштап орган чүве. Ыт эзерген соонда даштын кижи келген хире, өгже-даа кирбес, кылаштап-ла турар.

— Даштын кыйырткайдыр кылаштап турар кижи кым сен, ыяштан кириш кел!— деп, кырган-авам айбылай-дыр.

Бокта удаваанда эпмежок ыяш кужактап алган, таныыза-зым, узун кара тоннуг акый ыяжын салгаш мендилежип чугаалашса-ла, райондан келген сургакчы кижи болган дивес силер бе. Кырган-авам ыятканындан соок өөнге-ле суг дер дүже берген болбазыкпе.

О. ТАС-ООЛ.

«МАША»

Байырлаа бүдүүзүнде хоорайда бир өөнүүмнүң бажынынга чеде бердим. Ужурашкан санында-ла: мээн бажынымга бажың суптарыңга чүү канчап базар чүвел? Өөнүүн чурттап билир деп бил. Хоорайда чоокта келген, арга-дуржулга чок кижиге сеңээ сумедаа кадыптарым чадавас. Алды аргалыг чүвен аан дээшле баар боорга, түвексиннердаа апарган мен.

Эжикти ийи-үш-даа катап соктадым. Шимээн чок. Дыннаалаарымга, ырак эвесте бир кижи хаарыктан чыдар хевирлиг. Өске-башка кижи эвес мен деп бодап келгеш, дөртла базып кириштим.

Өөнүүм диванының кырында көрүп, шийип каап чыдыр он.

— Байырлал-биле!—дидим.

— Па, байырлалывыс чедип келди бе?—дээш, чыланга шактырышкан чүве дег, дүвү далаш-биле олура дүштү.

— Чоокшулап орар дээрим ол-дур ийин.

— А Маша сени көрбээни ол-дур. Канчап бажынче кирипкен чоор! Белен-селен кирер эвес. Аас-кежиктиг эр-дир сен. Бээр мээн чанымче эртип, олурып көр — дей-дир.

— Ол Маша дээрин, душтуу бе, өөнүк?—Даштын кижи-даа көзүлбеди дидим.

— Катканың душтуум боор, ыдым-дыр ийин. Улуг ортектиг ыт чүве. Кыйгырыптайн, көөр сен бе?—дээш, кижим тура халып ора, катап-ла диван кырынче калбаш диди. Чүвенин хиреан билдине бээрге, мен бодум сээн «Машанны» көрүптейн дээш, карак ажыт үнүптүм.

Д. МОНГУШ.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯА БААРЫЛ?

Бөгүн хоорайның шериг комиссариадының агитпунктузунга 12 шакта делегей байдалының дугайында лекция болур. Оон соонда кино көргүзер. «Энергетик» Культура бажыңынга танцы, «Енисей» Культура бажыңынга дыштанылга кежээлери 20 шакта эгелээр.

Хөгжүм-шин театрынга хостуг хүрешке республиканың бирги чери дээш маргылдаа 10 шакта ажыттынар. Пассажирлерниң автотранспорт бүдүрүлгезинин клубунга хоорайның бирги чери дээш бокс маргылдаазы 14 шакта эгелээр. Хөгжүм-шин театрынга Э. Володарскийниң «Аң-не аас-кежиктиг» деп шиизи 19.30 шакта болур, даарта бо шин база-ла ол шакта эгелээр.

Даарта хөгжүм-шин театрынга хостуг хүреш, пассажирлер АТБ-зиниң клубунга бокс маргылдаалары 10 шакта уламчылаар.

«Енисей» Культура бажынынга хөгжүм-шин театрының артистери-биле ужуражылга 17.30 шакта эгелээр. «Энергетик» Культура бажынынга «Юрист мен» деп темалыг кино кежээн 20 шакта болур.

Тайга станциязында, Хербис даанда, паркта хаак баазалары дыштаныр хүннерде 10 шактан эгелеп ажылдаар.

Дыштаныр хүн штабы.

НЕФТИДЕН ЛИМОН КИСЛОТАЗЫ

Латвий ССР-ниң Эртемнер академиязының институдунуң биохимиктиг препараттар бүдүрер шепелде заводунга өскертир ажылдаан нефтинин бир девири — суук парафиндеи кылган лимон кислотазының баштайгы килограммнарын алган. Бо чаа түүлдү тайылбырлап турган, бүдүрүлгениң кол инженери, химия эртемнериниң доктору Р. Я. Карклиньш СЭТА-ныи корреспондентизинге мынча дээн:

— Медицина, химия болгаш үлетпүрнүн өске-даа адырларында калбаа-биле ажыглаттынып турар лимонпуг кислотаны мынчага чедир чигир бүдүрүлгезинин тогланчыларындан кылып турган. Ол үнелиг чиг материалды солуур түүлдү эртемнер-дыка үр дилеп келген. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының микроорганизмнериин биохимия болгаш физиология институдунга парафиннер-биле чемненип шыдаар дрожжилерни тыпкан. Аңаа үндезилээш, бистин бүдүрүлгевистиң специалистери шак ындыг үнелиг продукт алыр биосинтез методун ажылдап кылган.

Бо чаа метод улус ажылагыйынга улуг камналганы бээр. Лимон кислотазын суук парафиннерден кылыр сорулга-биле заводка тускай цехти организастаарын шиитпирлээн.

РИГА.

БАЗА ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

ЧОННУҢ ШООДУГЛАРЫ

— Күскелер кайы хире үр чурттаарыл?—деп, бир-ле кижи эжинден айтырган.

— Ол дээрге моортайлардан хамааржыр апаар —деп, эжи үр-даа боданмайн харыылаан.

АЖЫКТЫГ САДЫГЛАЖЫГ

— Сен меңээ согур аът садывыткан ышкажыл сен, күжүрүм.

— Харын сеңээ ажыктыг болбас чүве бе, тала. Ол аътка саван-даа салып бээринге, дөмей-ле көк сула аары сиген деп-ле бодаар болгай.

ӨСКЕ КИЖИЛЕРГЕ

Өөнүүн эр ээзи каш хондур арагалаан соонда көрүнчүкке көрүнгеш, алгырып-ла үнген:

— Па, арыг-бажым кончуун аа! Кижи-даа көөр арга чок.

— Бодуңну бодун чаңгыс удаа көргеш безин корга бердиң бе, а сени үргүлчү көрүп турар улуска кайы хире чүдек болурун билген болзуңза — деп, кадайы харыылаан.

ЭЛЧИГЕН

Афандиниң бажынынга оон бир эжи келирге, эжик шоочалыг турган. Эзи черге келгеш, хорадаан аалчы эжикке «Элчиген» деп бижип каан.

Каш хонганда Афанди демги эжинге ужуражы бергеш чугаалаан:

— Мээнинге келириңге кым-даа чок турганы ол-дур за, таныш.

— Ылап-ла мени чораан деп канчап билдиң?

— Канчап билбес чүвел, күжүрүм. Бодуң адыңны эжикте бижип каан болдуң чоп — деп, Афанди бузуреткен.

ЫТТАР КОЖУП АЛГАШ, 12 МУҢ КИЛОМЕТР ЧОРУУР

ТОКИО. (СЭТА-ныц корр). «Соңгу түктүн карангы дүн болгаш 34 градус соок турар үезинде, чер чуруунуң база компас аайы-биле бар оруун чигеленип чорааш, коштуг ыттар башкарары угаазылаттынып турганындан оранчок парын чүведир. Баштайгы бир девискээр безин эрткеш, бодумну бодаарымга, кижи төрелгетен сайзыралындан каш-даа чыл аңгыланган ышкаш кылдыр сагындырар болду» —деп, сураглыг аян-чорукчу Наоми Узмура Гренландиядан Японияже чоруткан баштайгы телеграммазынга бижээн. Н. Узмура соңгу түк девискээринде 12.000 километр эртер поход кылып чоруп турар.

Н. Узмура Гренландияга 71-ги параллельде Квеквертак деп черден эткен чылдың декабрь 29-та аян-чорук кылып үнүпкен. Эскимостар сууру Уманакка чедир оон 100 километр орук эртеринге 10 хүн негеттинген. Ол 33 харлыг аян-чорукчу он ийи ыт кожуп алгаш, шаланга 250 километр хүнезин болгаш дериглер сөөртүп чораан.

Н. Узмура Гренландиянын соңгу ужунга чедер, оон Соңгу Доштуг Океанны эртер болгаш Беринг өөжүнге чедер деп чоруур. Аян-чорук үш чыл хире үргүлчүлээр, түгле кыжын чоруп эртер.

Н. ГЕРОНИН.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин өзугаар алырга, бөгүн республикага булуттаар. Дагларга быскан хар чаар, өскелериинге чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хат көшкаандан ой-тавыңга чедер. Агаарның температуразы 25—30, чөөн районнарга 20—25 градус соор.

Кызылга булуттаар, хар чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хат көшкак. Агаарның температуразы 25—27 градус соор.

Автомобиль оруктарының костүрү эки. Бедик арттарның оруктарының костүрү 4—6 километр болур.

Телевидение

ЯНВАРЬ 18-ТЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.

9.05—Өөнүүн телекөргүзүү. Мультфильм.

9.20—Өөнүүн телекөргүзүү. «АБВДЕ-ээр».

9.50—«Ада-иелер, Силерге».

10.20—Өөнүүн телекөргүзүү. «Ыры—74» деп Бүгү-эвилел телефестивалының түңнел концерти.

11.50—Медээлер.

12.00—Өөнүүн телекөргүзүү. «Ыры—74» деп Бүгү-эвилел телефестивалының түңнел концертинин улаңчызы.

13.40—Өөнүүн телекөргүзүү. «Шын-даа болза, бүзүренчиг эвес».

КЫЗЫЛДАН

14.40—Уругларга. Мультфильм.

МОСКВАДАН

14.50—«Кадыкшыл». Эртемнер-тепередилгелиг дамчыдылга.

15.20—Өөнүүн телекөргүзүү. Музыкалыг программа.

15.50—«Уттундурбас киноленталар». «Максимиңи ээп келгеин». Уран-чечен фильм.

17.30—«Ye». Информастыг программа.

18.00—Өөнүүн телекөргүзүү. Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. АТСК—«Спартак». В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң спорт ордузунан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

20.20—Уругларга. Мультфильм.

МОСКВАДАН

20.30—Өөнүүн телекөргүзүү. Күрүнеиин стандарттар комитединиң даргазы В. В. Бойцовтуң парлалга конференциязы.

21.00—Өөнүүн телекөргүзүү. «Музейлерде болгаш делгелгелерде». Чуруулга уран чүүлүнүң А. С. Пушкин аттыг Күрүне музейи. 1-ги дамчыдылга.

21.30—Өөнүүн телекөргүзүү. «Ыры—74» деп Бүгү-эвилел телефестивалының түңнел концерти.

23.00—«Ye». Информастыг программа.

23.30—01.10—Өөнүүн телекөргүзүү. «Ыры—74» деп Бүгү-эвилел телефестивалының түңнел концертинин улаңчызы.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларда

ЯНВАРЬ 18-ТЕ

«НАҢЫРАЛ». «Аас-кежиктиг болурун күзезиңзе» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.45 шактарда.

«ПИОНЕР». «Россия империязының дүжүлгези» (1-ги, 2-ги сериялары), 9.15, 14.00, Киночылыны 16.50, «Полицейжи чурттап чораан» 12.05, 18.20, 20.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ». «Есения» (1-ги, 2-ги сериялары) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК». «Пущик Прагаже бар чор» 15.00, «Үнү чек кижи болгаш ынакшыл» 16.40, 18.30, 20.20 шактарда.

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

Кызылдың уран чүүл училищезы 1974-75 өөредилге чылында дараазында салбырларның белеткел курузуна сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур: үрер хөгжүмүн (кларнет, гобой, саксафон, труба, флейта, фагот, туба), хореографияның, улустуң хөгжүм херексеелериин (баян, допшулуур, игил, чанзы, чадаган, бызаанчы), вокалдын.

Училищениң директорунун адынга билдириишкинге дараазында документилерин кожар: билиинин дугайында аттестаты (болуу), төрүттүнген дугайында херечилелин азы паспортун боду эккээр, намдары, ажылдан азы өөренип турган черинден шыгыылга, 3Х4 хемчээлдиг үш фото-чурук, шериг биледин бөза учётта турар бижиин боду эккээр.

Киреринин экзаменнерин тускай эртемнин хайы-биле (дыннаары, сактып алыры, ритм) кынаар.

Тыва уруглар, оолдарны күрүне хандырылгазынга хүлээп алыр.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу 2, ийиги каът. Тел. 29-26, 25-79.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, баңын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, кадрлар ажылагый киллизинин 21-47, улетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелинин типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу баңын № 1).

Тиражы 16056. ЧАГЫГ № 67.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

ТС—00223.